

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
KOMUNIKĀCIJAS ZINĀTŅU NODAĻA

**BALTKRIEVIJAS PROTESTU ATSPoguĻojums MEDIJOS “RT”,
“DELFI” UN “BBC”**

BAKALaura DARBS

Autore: **Laura Selīna Puķe**

Studenta apliecības nr.:lp18032

Darba vadītājs: Dr. sc. pol. Visvaldis Valtenbergs

RĪGA 2021

ANOTĀCIJA

Pētījums “Baltkrievijas protestu atspoguļojums medijos “RT”, “Delfi” un “BBC”” veikts par dažādu valstu mediju publikāciju analīzi par konkrētu notikumu – protestiem Baltkrievijā, kurus izraisīja 2020. gadā notikušās prezidenta vēlēšanas. Darbā tiek analizētas izvēlēto mediju publikācijas viena mēneša laikā – kopš prezidenta vēlēšanām, kas notika 2020. gada 9. augustā, līdz tā paša gada 9. septembrim.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot, kādas atšķirības vērojamas “Delfi”, “BBC” un “RT” publikācijās, un kā šie mediji izvēlas atspoguļot konkrēto notikumu – protestus, kā arī secināt Baltkrievijas protestiem veltīto publikāciju intensitāti – vai kāds no analīzei izvēlētajiem medijiem publicē vairāk ziņu, nekā cits.

Darba teorētisko daļu veido teorija par sabiedriskā protesta lomu un to atspoguļojumu, Baltkrievijas politiskās vides apskats, postkomunisma valstu raksturojums, mediju loma protestu atspoguļošanā un to darbība atkarībā no valsts politiskā režīma.

Bakalaura darbu veido trīs galvenās daļas: teorētiskā, metodoloģiskā un empīriskā daļa.

Pētījuma beigās tiek veikti secinājumi par mediju “Delfi”, “BBC” un “RT” publikāciju iezīmēm un atšķirībām Baltkrievijas protestiem veltītajās publikācijās laika periodā no 2020. gada 9. augusta līdz 2020. gada 9. septembrim.

Atslēgas vārdi: protesta komunikācija, mediji, “Delfi”, “BBC”, “RT”, postkomunisms, Aleksandrs Lukašenko, Baltkrievijas prezidenta vēlēšanas

ANNOTATION

Bachelor thesis “Portrayal of protests in Belarus in media platforms “RT”, “Delfi” and “BBC”” analyzes media publications of media platforms based in different countries – Latvia, Russia, and Great Britain. Publications are focused on a specific event – protests in Belarus, which followed by presidential election on August 9, 2020.

The study analyzes publications of selected media within one month starting from presidential election, which took place on August 9, 2020 to September 9 of the same year.

The aim of the research is to find out what differences are observed in the publications of “Delfi”, “BBC” and “RT” and how media choose to cover specific event – the protest. The aim of the work is also to conclude the intensity of publications dedicated to the protests in Belarus.

The theory of thesis is based on role of public protest, review of the political environment in Belarus, review of post-communist countries and media abilities to work depending in the political regime of the country it is based.

The bachelor thesis consists of three main parts: theoretical, methodological, and empirical. The study concludes with conclusions of the features and differences between media platforms “Delfi”, “BBC” and “RT” publications on protests in Belarus between 9 August 2020 and 9 September 2020.

Keywords: protest communication, media coverage, “Delfi”, “BBC”, “RT”, post-communism, Alexander Lukashenko, presidential election in Belarus

SATURS

Ievads.....	5
1. Baltkrievija postkomunisma valstu transformācijas kontekstā	8
1.1. Politiskā režīma ietekme uz mediju brīvību.....	9
1.2. Vēlēšanas postkomunisma valstīs	11
2. Baltkrievijas politiskā vide	14
2.1. Baltkrievijas prezidenta vēlēšanas 2020. gadā.....	15
2.2. Krievijas ietekme postpadomju telpā.....	18
2.3. Valstu komunikācija autoritāros režīmos.....	23
3. Sabiedriskā protesta loma un atspoguļojums	28
4. Metodoloģija	31
4.1. Kontentanalīze.....	32
4.2. Čārlza Osguda semantiskais diferenciālis.....	33
5. Empīriskā daļa	36
5.1. Mediju “BBC”, “Delfi” un “RT” raksturojums	36
5.2. Baltkrievijas protestu atspoguļojuma analīze interneta mediju “Delfi”, “BBC” un “RT” publikācijās.....	37
5.2.1. Kontentanalīzes rezultāti.....	40
5.2.2. Semantiskā diferenciāļa skalas rezultāti.....	46
Secinājumi	51
Izmantotie informācijas avoti.....	54
Pielikumi	57
<i>Pielikums 1.</i> Izvēlēto publikāciju kontentanalīzes kategoriju un kodu sistēma.....	57
<i>Pielikums 2.</i> Kontentanalīzes tabulas.....	59
<i>Pielikums 3.</i> Komentāru sadaļa “RT” rakstā par Baltkrievijai piemērojamām sankcijām	61
<i>Pielikums 4.</i> Latvijas medija “Delfi” logo 2020. gada 30. augustā	62

IEVADS

Latvija ar Baltkrieviju ir kaimiņvalstis, kas gadu gaitā dalījušas ne tikai politisko režīmu, esot Padomju Savienības jūgā, bet arī kaimiņus. Arī 2020. gadā gan autoritārās Baltkrievijas, gan demokrātiskās Latvijas informatīvajā telpā ir jūtama kaimiņvalsts – Krievijas ietekme.

Kopš 1994. gada Latvijā ir nomainījušies seši valsts prezidenti, taču Baltkrievijā joprojām, vairāk nekā divas dekādes, pie varas ir viens – Aleksandrs Lukašenko. 2020. gada Baltkrievijas prezidenta vēlēšanas ir izraisījušas plašu sabiedrības rezonansi – protesti par falsificētajiem vēlēšanu rezultātiem tika atspoguļoti visā pasaulē, esot mediju “slavas zenītā” starp ziņām par Koronavīrusu Covid-19 un Lielbritānijas izstāšanos no Eiropas Savienības.

Politika un mediji ir cieši saistīti – ne velti medijus mēdz saukt par “ceturto varu”, kas informē sabiedrību par valstī notiekošo, uzdod jautājumus un pēta neskaidrības. Taču mediju darbību lielā mērā nosaka valstī pastāvošais politiskais režīms – tas tiešā veidā ietekmē mediju brīvību un neatkarību.

Bakalaura darbā “Baltkrievijas protestu atspoguļojums medijos “RT”, “Delfi” un “BBC”” tiek pētītas dažādu mediju publikācijas par 2020. gada Baltkrievijas prezidenta vēlēšanu izraisītajiem protestiem. Izvēlētie mediji pārstāv dažādas valstis un politiskos režīmus, un **darba mērķis** ir, izmantojot kvalitatīvo kontentanalīzi un semantiskā diferenciāla skalu, noskaidrot, kā analīzei izvēlētajos medijos tiek atspoguļoti masu protesti, kā arī, kādas atšķirības vērojamas šo mediju publikācijās.

Darba uzdevumi ir:

1. izpētīt Baltkrievijas vēsturisko kontekstu un politisko vidi, kā arī politiskā režīma ietekmi uz mediju brīvību;
2. aplūkot un aprakstīt 2020. gadā notikušās Baltkrievijas prezidenta vēlēšanas;
3. veikt darbam izvēlēto metožu aprakstu un to pielietojumu šim darbam;
4. veikt pētījumu, izmantojot darbam izvēlētajās pētniecības metodes;
5. aprakstīt empīriskajā daļā gūtos rezultātus un secināt izpētīto.

Bakalaura darba pētnieciskie jautājumi ir:

1. Kā dažādu valstu mediji – Krievijā bāzētais “RT”, Latvijā esošais “Delfi” un Lielbritānijas “BBC” atspoguļo Baltkrievijā notikušos protestus?
2. Kā izvēlētajos medijos atšķiras protesta dalībnieku un Aleksandra Lukašenko atspoguļojums?

Darba pētnieciskā problēma ir dažādu valstu mediju viena notikuma citādāka atspoguļošana, kā arī valstu politiskā ieinteresētība. Tāpat problēmas pamatā ir mediju

izmantošana politiskiem mērķiem un dezinformācijas vai maldinošas informācijas klātbūtne postpadomju informatīvajā telpā.

Pētījumi par demonstrācijām Baltkrievijā ir jauni, tāpat kā paši notikumi, līdz ar to darba tēma ir aktuāla. Darbā tiek analizēti Baltkrieviju nepārstāvoši mediji, līdz ar to ir aktuāls arī citu valstu mediju redzējums par notikumiem.

Ņemot vērā, ka politiski neitrāla protestu atspoguļošana medijos ir šķietami neiespējama, bakalaura darba novitātes pamatā ir mediju loma protestu kustību attēlojumā, kā arī, novitāte ir saistāma ar to, ka šis konkrētais temats, ietverot Baltkrievijas protestus un izvēlētos medijus, līdz šim iepriekš nav pētīts.

Bakalaura darbā ir apskatīti pētījumi par starptautiskajām attiecībām Austrumeiropā, dezinformāciju, Krievijas ietekmi postpadomju valstīs, tās mērķiem, kā arī par mediju darbību atkarībā no politiskā režīma. Darba empīriskajā daļā tiek veikts pētījums, izmantojot kontentanalīzi un semantisko diferenciāli. Bakalaura darbam ir atlasītas publikācijas no interneta medijiem “Delfi”, “RT” un “BBC” laika posmā no 2020. gada 9. augustā notikušajām Baltkrievijas prezidenta vēlēšanām, līdz 9. septembrim, kopumā apskatot mediju publicēto mēneša ietvarā.

Bakalaura darbā noteikts pētījuma objekts un priekšmets. **Pētījuma objekts ir** mediju “Delfi”, “BBC” un “RT” publikācijas laika posmā no 2020. gada 9. augusta līdz tā paša gada 9. septembrim. Savukārt **pētījuma priekšmets** ir Baltkrievijas protestu atspoguļojums interneta medijos “RT”, “Delfi” un “BBC” laika periodā no 2020. gada 9. augusta līdz 2020. gada 9. septembrim.

Pētījuma teoriju veido postpadomju vēsturiskais konteksts, autoritāru valstu komunikācijas apskats, mediju loma protesta atspoguļošanā, kā arī protesta paradigma. Darbā tiek izmantotas divas pētniecības metodes – kvalitatīvā kontentanalīze un Čārlza Osguda izstrādātā semantiskā diferenciāļa skala. Darba empīriskajā daļā atspoguļota mediju publikāciju skaita intensitāte mēneša laikā, kvalitatīvās kontentanalīzes rezultāti un divas semantiskā diferenciāļa skalas, kas vērtē Aleksandra Lukašenko un protesta dalībnieku raksturojumu, balstoties uz analizēto mediju publikācijām.

Darba teorētiskā un praktiskā nozīme ir tas, ka šāda veida pētījumi, kuros tiek analizēts Baltkrievijas protestu atspoguļojums Lielbritānijas, Latvijas un Krievijas mediju publikācijās mēneša ietvarā, vēl nav veikti.

Darbs ļauj secināt mediju izvēli ieņemt konkrētu pozīciju, atspoguļojot demonstrācijas, kā arī konkrētas protesta puses izcelšanu, tādējādi parādot savu nostāju. Tāpat bakalaura darba rezultāti pierāda maldinošas informācijas un/ vai dezinformācijas klātbūtni Krievijas informatīvajā telpā un dažādu mediju atšķirīgās satura iezīmes, atspoguļojot vienu notikumu –

protestus, kuros liela daļa Baltkrievijas iedzīvotāju iestājas pret ilggadējo valstī pastāvošo autoritārismu.

1. **BALTKRIEVIJA POSTKOMUNISMA VALSTU TRANSFORMĀCIJAS KONTEKSTĀ**

Lai labāk izprastu politisko vidi Baltkrievijā, kā arī analīzei izvēlēto mediju pārstāvētās valstis, ir būtiski apskatīt vēstures kontekstu – kādi politiskie režīmi pastāvējuši šajās valstīs un kāda ir šo valsts iekārtu ietekme mūsdienās.

Politologi un politikas zinātnes pētnieki Jorgens Mollers (*Jørgen Møller*) un Svends Eriks Skanings (*Svend-Erik Skaaning*), raksturojot Eiropas valstis pēc komunisma pastāvēšanas tajās, iedala tās trīs grupās jeb politisko virzienu trajektorijās – pirmā ir, sekojot rietumu piemēram, ceļš, kas ved uz demokrātiju, otrā ir ceļš uz autoritārismu (sekojot austrumu piemēram), un trešā trajektorija ir vidusceļš, kas gan ģeogrāfiskā, gan politiskā izpratnē ved uz nepilnīgu demokrātiju.¹

Komunisma sabrukums no 1989. gada līdz 1991. gadam pārsteidza veselu zinātnieku paaudzi, kas izvirzīja dažādas teorijas par to, kā veidosies valstu politika. Optimisti paredzēja krāšņu, uz liberālām idejām balstītu demokrātiju, pesimisti savukārt paredzēja neapskaužamu politisko un ekonomisko populismu, vai, sliktākajā gadījumā – diktatūru. Tomēr realitāte apgāza šos pieņēmumus, jo veidojās diezgan sistemātisks sadalījums starp demokrātijām un autoritārām valstīm, un Skanings un Mollers uzsver, ka šie iedalījumi lielā mērā bijuši atkarīgi no valstu ģeogrāfiskās atrašanās vietas.²

Abi zinātnieki izveidoja tabulu, kurā pēc standartizētām vērtībām 0-100 punktu skalā novērtētas postkomunisma valstis. Valstis, kuras sasniedza vairāk nekā 75 punktus, ir vērtējamas kā demokrātiskas, savukārt valstis, kuras sasniedza mazāk nekā 50 punktus ir autoritāras. Taču vērtējumā starp tām ir vidusceļš, kas ietver valstis gan ar demokrātiskām, gan autoritārām vērtībām.³

Kā **demokrātiskās** valstis 2005. gadā politologu publikācijās uzskaitītas Bulgārija, Horvātija, Čehija, Igaunija, Ungārija, **Latvija**, Lietuva, Polija, Rumānija, Slovākija un Slovēnija. Taču **autoritārisms** atbilst Armēnijas, Azerbaidžānas, **Baltkrievijas**, **Krievijas**, Uzbekistānas un citu valstu politikas sistēmām, kopējo skaitu sasniedzot 11. Iepriekš minētais vidusceļš raksturīgs Albānijai, Gruzijai, Maķedonijai, Moldovai, Mongolijai un Ukrainai.⁴

¹ Møller, J., Skaaning, S. E. (2009). *The three worlds of postcommunism: revisiting deep and proximate explanations, Democratization*, Routledge. P. 298

² Turpat, 299.lpp

³ Turpat, 303.lpp

⁴ Turpat.

Ņemot vērā šo valstu politisko iedalījumu, jāsecina, ka, lai gan Latvija ar Baltkrieviju ir kaimiņvalstis, kas paredz ģeogrāfisku tuvumu, to politikas sistēmas ir krasi atšķirīgas, kas arī atspoguļojas pētnieku veiktajā valstu novērtējumā.

Arī Eiropas studiju pētnieks Tims Beičelts (*Timm Beichelt*) uzsver postkomunisma valstu dažādo pāreju uz citiem politiskiem režīmiem. Viņš raksta, ka demokrātijas attīstība ir viens no priekšnoteikumiem komunisma sabrukumam.⁵ Sabrūkot Padomju Savienībai, politikas pētnieks Baltkrieviju iedala tā saucamajā vidusceļā jeb pelēkajā zonā, uzsverot, ka Centrāleiropa spēra lielus soļus, līdzinoties rietumu integrācijai, Krievija un citas Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstis īpašas pārmaiņas savā politikā neveica.⁶

Šajā pārejas procesā no komunisma uz demokrātiju visvairāk Centrāleiropā izcēlās četras Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstis, tostarp Baltkrievija, kas pēc 1996. gada mainīja pāreju un atgriezās pie autoritāra režīma. Beičelts arī min šo četru Neatkarīgo Valstu Sadraudzības dalībnieču – Krievijas, Ukrainas, Baltkrievijas un Moldovas atšķirīgās demokrātijas iezīmes. Piemēram, lai arī Baltkrievijā notiek gan prezidenta, gan parlamenta vēlēšanas, tās nav uzskatāmas par demokrātiski organizētām, jo netiek ietverta godīga balsošana un taisnīga konkurence.⁷ Savukārt par Baltkrievijas demokrātijas augstāko punktu politologs dēvē prezidentūras ieviešanu un 1994. gada vēlēšanas. Aleksandrs Lukašenko prezidenta amatam kandidēja kā korupcijas apkarošanas kandidāts, bet drīz vien kļuva par galveno personu, kurš atjaunoja autoritārismu un tā paša gada novembrī pirmo reizi atklāti neievēroja konstitūciju.⁸

1.1. Politiskā režīma ietekme uz mediju brīvību

Masu mediji ir mūsdienu politiskās sistēmas neatņemama sastāvdaļa. Taču mediju funkcija un darbība dažādās valstīs, tāpat kā tajās pastāvošajās politiskajās iekārtās, ir atšķirīga.

Caurvījot 20. gadsimtu, gan drukātajai preseī, gan televīzijai un radio ir bijusi izšķiroša loma politisko procesu veidošanā un atspoguļošanā. Neatkarīgu presi mēdz dēvēt par ceturto varu, kas veicina ekonomisko un sociālo attīstību. Autors Sebastians Stīrs (*Sebastian Stier*) uzsver, ka ir veikti apjomīgi pētījumi, kas pierāda, ka līdz ar plašsaziņas līdzekļu brīvību palielinās politiskā dažādība. Turpretī viens no autoritāru valstu raksturīgiem komponentiem ir mediju apspiešana un cenzūra.⁹

⁵ Beichelt, T. (2004). *Autocracy and democracy in Belarus, Russia and Ukraine, Democratization*. Routledge. P. 114.

⁶ Turpat.

⁷ Turpat, 116.

⁸ Turpat.

⁹ Stier, S. (2015). *Democracy, autocracy and the news: the impact of regime type on media freedom, Democratization*. Routledge. P. 1274

Stīrs ar mediju brīvību skaidro pakāpi, kādā katra valsts ļauj brīvu ziņu un informācijas plūsmu, kas ir atkarīga no dažādiem faktoriem – apjoma, kādā notiek politiskā iejaukšanās, respektīvi, iebiedēšana vai cenzūra, tāpat mediju brīvību ietekmē valstī pastāvošie normatīvie akti, tas ir, katras valsts likumdošana. Stīrs kā faktoros mediju brīvībai min arī pašu mediju redakcionālos lēmumus, kas bieži vien balstās uz ekonomisko vidi – piemēram, publicējot komerciālāku saturu.¹⁰ Raksturojot autoritāru valstu mediju politiku, pētnieks Stīrs min ne tikai cenzūru, bet arī mediju satura ietekmēšanu, kas redzams Vladimira Putina vadītajā Krievijā, konkrēti minot žurnālistu paļaušanos uz preses relīzēm un stabilu attiecību veidošanu ar politiķiem.¹¹

Gūstot ieskatu komunisma ideoloģijā, jāpiemin vācu komunikācijas zinātnieks Klauss Mertens sabiedrisko attiecību un mediju darbību šajā ideoloģijā definē kā reproducētas realitātes radīšanu, kurā fakti ne vienmēr atbilst patiesībai. Ideoloģija Mertena skatījumā palīdz interpretēt, klasificēt un atlasīt informāciju tā, lai varētu sagatavot tai atbilstošu un bieži vien fantazētu procesu. Autoru Ankes Fidlers (*Anke Fiedler*) un Maikla Mejena (*Michael Meyen*) grāmatā aprakstīts, ka Mertens sabiedrisko attiecību speciālistus komunistiskās valstīs raksturo kā profesionālus izdomātu stāstu veidotājus, kas pieliek pūles, lai pastāvīgi radītu saturu, kas atbilst konkrētajai ideoloģijai. To mērķis ir manipulēt ar sabiedrības uztveri publiskajā telpā.¹²

Fidlers un Mejena pētījums fokusējas uz politiskajām sabiedriskajām attiecībām, nevis propagandu. Viņi gan uzsver, ka 20. gadsimts pasaules vēsturē politikas jomā nav iedomājams bez tās.¹³

Fidlere un Mejens akcentē, ka politiskās sabiedriskās attiecības pastāv arī demokrātiskās valstīs, taču tām ir noteikti tādi profesionālie kritēriji kā objektivitāte, avotu pārskatāmība, viedokļu daudzveidība. Tāpat to priekšnosacījums ir atbilstība sabiedrības vajadzībām un interesēm.¹⁴

Lai gan publikācija “*The totalitarian destruction of the public sphere? Newspapers and structures of public communication in socialist countries: the example of the German Democratic Republic*” fokusējas uz sabiedrisko attiecību un mediju vidi Vācijas demokrātiskajā republikā, autori secinājumos izceļ, ka ar veikto pētījumu var izskaidrot komunikācijas struktūras Austrumeiropas valstīs, kurās dominējis sociālistisks režīms.¹⁵

¹⁰ Turpat.

¹¹ Turpat, 1275.lpp

¹² Fiedler, A., & Meyen, M. (2015). “*The totalitarian destruction of the public sphere? Newspapers and structures of public communication in socialist countries: the example of the German Democratic Republic*. Media, Culture & Society, 37(6). P. 839

¹³ Turpat.

¹⁴ Turpat, 846.lpp

¹⁵ Turpat, 847.lpp

Turpinot par sabiedrisko attiecību būtību Eiropā, arī citi autori uzsver vācieša Kļausa Mertena apgalvojumus un pieejas, īpaši izceļot sistēmas pieeju. Mertens apgalvo, ka mēs dzīvojam mediju sabiedrībā, un medijos ir atrodamais viss būtiskais, reālais un svarīgais. Mediji, Mertena prāt, konstruē realitāti pa savam, un šīs mediju radītās konstrukcijas vadīšanai ir izgudrotas sabiedriskās attiecības. Arī grāmatā “*Public relations and communication management in Europe: A nation-by-nation introduction to public relations theory and practice*” uzsvērts, ka Mertens sabiedriskās attiecības raksturo kā komunikācijas procesu izmantošanu, lai ģenerētu sev vēlamus efektus, konstruējot vēlamās realitātes.¹⁶

Autori min arī poļu politologa Rizarda Lavnicaka (*Ryszard Pawniczak*) skatījumu uz sabiedrisko attiecību nozīmi, kas atšķiras no Kļausa Mertena raksturotās. Viņš kā galveno sabiedrisko attiecību funkciju min sabiedrības izglītošanu. Lavnicaks uzver, ka sabiedriskās attiecību būtība ir atkarīga no valstīm – attīstītās tirgus ekonomikas valstīs, piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs šī sabiedrisko attiecību darbība atšķiras no Austrumeiropas, kur atrodas bijušās Padomju Savienības valstis.¹⁷

Aplūkojot dažādu sociologu un politologu skatījumu par mediju darbu dažādos politiskajos režīmos, tostarp autoritārajā Baltkrievijā, jāsecina, ka mediju darbība ir ciešā sasaistē ar valsts režīmu, un žurnālistu iespēja brīvi komunicēt medijos ir ļoti būtiska demokrātijas vērtība. Tāpat var secināt, ka Baltkrievijas gadījumā tās prezidenta Aleksandra Lukašenko stāšanās amatā 1994. gadā un ilgā autoritārā valsts vadība joprojām ir neatsverami pasliktinājusi mediju neatkarību, un spēju objektīvi un politiski neitrāli atspoguļot valstī notiekošo. Vēlēšanas postkomunisma valstīs

Tā kā darbā tiek pētīta mediju komunikācija pēc prezidenta vēlēšanām autoritārajā Baltkrievijā, kas iepriekš bijusi Padomju Savienībā, ir jāapskata pats vēlēšanu process postpadomju valstīs.

Tiesību pētnieks Bojans Bugaričs (*Bojan Bugarič*), pētot Eiropas valstis, kas iepriekš bijušas komunistiskas, jau raksta nosaukumā uzsver valstu režīmu vājumu – “*A crisis of constitutional democracy in post-Communist Europe: “Lands in-between” democracy and authoritarianism*” jeb, latviskojot, “Konstitucionālās demokrātijas krīze postkomunistiskajā Eiropā: “Starp demokrātiju un autoritārismu””.¹⁸

¹⁶ Van Ruler, B., & Vercic, D. (Eds.). (2008). *Public relations and communication management in Europe: A nation-by-nation introduction to public relations theory and practice*. Walter de Gruyter. P.9

¹⁷ Turpat.

¹⁸ Bugarič, B. (2015). *A crisis of constitutional democracy in post-Communist Europe: “Lands in-between” democracy and authoritarianism*, International Journal of Constitutional Law, Volume 13, Issue 1, p. 219.

Bugaričs secina, ka valstīs, kurās iepriekš nav pastāvējis komunistisks un/vai autoritārs režīms, tiesībsargājošās iestādes ir izturīgākas – demokrātiskās valstīs rietumos veiksmīgāk tiek galā ar uzbrukumiem, kas vērsti pret liberālām iestādēm, jo tiesas, plašsaziņas līdzekļi un cilvēktiesību organizācijas ir ilgāk pastāvējušas, līdz ar to attīstījušās, kā arī, tās ir neatkarīgas un profesionālākas. Bugaričs arī apgalvo, ka valstīs, kurās šo iestāžu darbība vērtējama kā vāja, ir iespējama novirzīšanās uz autoritārismu un neliberālu demokrātiju.¹⁹

Pētot vēsturisko kontekstu, Bugaričs uzsver vienu no iemesliem, kādēļ Austrumeiropa un citas postkomunisma valstis saskaras ar pārejas grūtībām. Kā problēmu vienkāršotajām pārejas teorijām viņš min novārtā atstātu un noliegtu vēsturi. Pat nerunājot par neprecīziem faktiem, vairāku valstu vidū ir raksturīga tendence jaukt vēstures pamatjēdzienu – tiek jaukti notikumu apraksti ar recepti jeb to, “kā notikumiem bija jābūt”.²⁰

Slovēnis Bugaričs savā rakstā lielāko uzvaru liek uz Ungāriju un Slovēniju, taču, aprakstot dažādus politiskos režīmus un to definīcijas, citē Eiropas politikas pētnieku, čehu Džakezu Rupiku (*Jacques Rupik*), kurš rakstījis, ka Ungārija nav pilnvērtīgs autoritārs režīms kā Lukašenko vara Baltkrievijā, taču nav arī skaidrs, vai tā pārstāv autoritārisma samazinātu formu, vai mazinātu demokrātijas normu.²¹

Politoloģe Sāra Birča (*Sarah Birch*), 2003. gadā rakstot par vēlēšanu sistēmām postkomunisma valstīs, akcentē, ka tieši vēlēšanu procesa pāreja, lai arī būdams tikai viens, ir diezgan noteicošs arguments šo valstu politisko iekārtu pārejai. Komunisma periodā teju visas Austrumeiropā esošo teritoriju vēlēšanas tika stingri kontrolētas no dominējošās partijas puses, un, ja arī bija vairākas partijas, to politiskā sāncensība bija inscenēta.²²

Kopš pagājušā gadsimta deviņdesmitajiem gadiem daļā Austrumeiropas valstu, līdz ar režīmu maiņu notika vēlēšanu pārveidošana. Latvijā, Igaunijā un citās valstīs tika ieviesta proporcionālā vēlēšanu sistēma, mandātu skaitam tiekot aprēķinātam proporcionāli vēlētajam nodotajam balsu skaitam par katru politisko partiju. Savukārt tādās valstīs kā Krievijā, Ukrainā, un citās valstīs vēlēšanas notika jauktā veidā – balsojot gan par konkrētu cilvēku, gan proporcionāli, par konkrētu partiju. Vienīgā valsts, kas turpina piekopt vienas personas apakšpalātas vēlēšanas, ir Baltkrievija. Autore Birča gan min, ka šādas sistēmas novērotas arī Polijā un Čehijā.²³

¹⁹ Turpat, 220.lpp

²⁰ Turpat, 238.lpp

²¹ Turpat, 227.lpp

²² Birch, S. (2003). *Electoral systems and political transformation in post-communist Europe*. Springer.

²³ Turpat.

Birča atzīmē, ka tādu valstu kā Baltkrievijas un Azerbaidžānas vēlēšanas nav pietiekami demokrātiskas, lai atbilstu starptautiskiem standartiem.²⁴

Ņemot vērā tiesību pētnieka un politoloģes aprakstīto, jāsecina, ka vēlēšanu process ir būtisks noteicējs valsts politiskajai sistēmai. Kā arī, postkomunisma valstīs pārmaiņas vēlēšanu kārtībā un pati valstu politika ir atšķirīga. Pētot Baltkrievijas protestu atspoguļojumu dažādos medijos, kuru valstis pārstāv atšķirīgus politiskos režīmus, ir jāņem vērā iepriekš minētais – ka autoritārās valstīs, lai arī notiek vēlēšanas, tās, visticamāk, ir inscenētas, kā arī, pats vēlēšanu process, un tā atspoguļošana vietējos medijos iespējama pavisam citādāka nekā, piemēram, demokrātiskās valstīs.

Nodaļā aprakstītā informācija par vēlēšanu procesu, to leģitimitāti un vēsturisko kontekstu, bakalaura darba pētnieciskajā daļā ļaus izprast to, kā dažādi mediji savās publikācijās pauž Baltkrievijā notiekošo, kā arī, kā šie mediji izklāsta fona informāciju un valsts vēsturi. Ieskats par Baltkrievijas attīstību postkomunisma valstu transformācijas kontekstā pētījumā ir svarīgs, jo ļauj analizēt un, iespējams, novērot saikni konkrēto mediju publicētajā saturā ar šī ziņu kanāla izcelsmes valsti – Latviju, Krieviju un Lielbritāniju.

²⁴ Turpat, 25.lpp

2. BALTKRIEVIJAS POLITISKĀ VIDE

Apkopojot nelielu ieskatu Baltkrievijas vēsturē, jāsecina, ka, Baltkrievija kā neatkarīga valsts pastāvējusi vien īsu brīdi. Sabrūkot Padomju Savienībai, 1991. gada 19. septembrī tā tika pasludināta par Baltkrievijas Republiku.²⁵ Vēsturnieks Ainārs Lerhis, pētot Baltkrievijas vēsturi, secina, ka pēc Padomju Savienības sabrukšanas baltkrieviskiem parādījās interese par valsts vēsturi, savu izcelsmi, saknēm un nacionālo identitāti. Tomēr valsts vadības pieredzes trūkuma dēļ Baltkrievija 1991. gadā bija neatkarīga valsts ar vāju nacionālo identitāti.²⁶

Laika posmā no 1991. līdz 1994. gadam Baltkrievijas Augstākās Padomes priekšsēdētājs bija Staņislavs Šuškevičs, kurš cita starpā bija viens no cilvēkiem, kurš piedalījās Padomju Savienības izbeigšanas procesā, taču 1994. gadā par valsts prezidentu kļuva Aleksandrs Lukašenko, kurš bija pret Padomju Savienības iziršanu.²⁷

Prezidents, nākot pie varas, sākotnēji noliedza Baltkrievu valodu un gadu vēlāk pēc viņa stāšanās amatā notika referendums, pēc kura krievu valodai tika piešķirts valsts valodas statuss. Divu valsts valodu pastāvēšana noveda pie krievu valodas dominēšanas, kas vēl vairāk vājināja valsts nacionālo identitāti.²⁸ Tāpat Lerhis min, ka Lukašenko retorikā vairākkārt manīta attieksmes maiņa. Kā piemēri ir minēti 2011. un 2012. gada izteikumi par patiesas vēstures atspoguļošanas nepieciešamību, taču vēlāk aizliegts izmantot jēdzienus par 1812. gada Tēvijas karu.²⁹

Austrumeiropas politikas pētniece Natālija Leščenko (*Natalia Leschenko*) Baltkrievijas politisko situāciju tās prezidenta Aleksandra Lukašenko valdīšanas dēļ vērtē kā vienu no izturīgākajiem autoritārajiem režīmiem postkomunisma Eiropas valstīs, taču tā stabilitātes avoti esot neizprotami. Leščenko rakstā par Baltkrievijas nacionālo identitāti atklāj, ka tās pāreja pēc komunistiskā režīma ir atklājusi jaunu nacionālās mobilizācijas veidu – egalitāro nacionālismu, kas atzīst principu, ka visiem cilvēkiem jādod vienādas tiesības un iespējas.³⁰

Lukašenko konstruētā ideoloģija ir ļāvusi Baltkrievijai, atšķirībā no citām postkomunisma valstīm, atteikties no demokrātijas attīstības.³¹ Kā piemērus Baltkrievijas prezidenta konstruētajai egalitārajai ideoloģijai politikas pētniece min nacionālās dižciltības

²⁵ Lerhis, A. (2017). *The History of Belarus: Multiply Identities*. From Kudors, A. (ed.). *Belarussian Foreign Policy*: 360. Rīga: University of Latvia Press. P. 19

²⁶ Turpat, 20.lpp

²⁷ Turpat.

²⁸ Turpat, 21.lpp

²⁹ Turpat, 23.lpp

³⁰ Leshchenko, N. (2008). *The National Ideology and the Basis of the Lukashenka Regime in Belarus*, *Europe-Asia Studies*. Routledge. P. 1419

³¹ Turpat, 1425.lpp

izcelšanu. Aleksandrs Lukašenko baltkrievus mēdz dēvēt par “dižciltīgajiem krieviem” un viņa retorikā sastopami trīs būtiski pīlāri – unikalitāte, vienotība un suverenitāte.³²

Baltkrievijas režīmu protestu kontekstā politologs Grims Robertsons (*Greame Robertson*) definē kā teju galēji autoritāru valsti, kas atrodas uz robežas starp hibrīdu (valsti gan ar demokrātijas, gan autoritārisma iezīmēm) un noslēgtu autoritārismu. Viņš lēš, ka protesti Baltkrievijā, visticamāk, izvērstos izolēti un ierobežoti.³³

Var secināt, ka Baltkrievijas nacionālā identitāte līdz pat 2020. gadam bijusi samērā vāja, vai iekšēji slēpta, taču augustā notikušās prezidenta vēlēšanas ir būtiski to ietekmējušas. Tāpat jāsecina, ka, iespējams, nacionālās identitātes stiprināšanai nav tikusi pievērsta uzmanība vai tās nepieciešamība – noliegta. Darba analīzei būtiski pieminēt politikas pētnieku un vēsturnieku konstatēto Baltkrievijas politisko vidi un to, kā šādā – viņu skatījumā autoritārā valstī, notiek protesti, nacionālās identitātes paušana un ideoloģijas atspoguļošana. Pētnieku secinājumi un ieskats postkomunisma valstu komunikācijā ļauj precīzāk konstatēt analīzei izvēlēto mediju uzsvērto un pausto nostāju, kas arī palīdzēs veidot kontentanalīzes kategorijas.

2.1. Baltkrievijas prezidenta vēlēšanas 2020. gadā

Būtisks pagrieziena punkts Baltkrievijas vēsturē bija 2020. gada 9. augustā notikušās prezidenta vēlēšanas. Falsificētie vēlēšanu rezultāti – ilggadējā valsts līdera uzvara ar 80.08% balsu pārsvaru raisīja sabiedrības neizpratni, kas izvērtās plašos protestos. Aleksandra Lukašenko atbilde protestiem izvērtās ātra un nežēlīga, pārņemot kontroli pār informācijas plūsmu, īpaši ierobežojot interneta resursu pieejamību.³⁴

Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (NATO) “*Stratcom*” pētnieki, raksturojot protestus Baltkrievijā, kā būtisku aspektu izceļ interneta un digitālo plašsaziņas līdzekļu nozīmi, kas pavēra iespēju sekot līdzī Baltkrievijā notiekošajam, esot jebkurā vietā pasaulē. Atšķirībā no tradicionālajiem medijiem, interneta saturs ir grūtāk kontrolējams, līdz ar to demonstrāciju dalībnieki kļuva ne tikai par šī satura patērētājiem, bet arī radītājiem, kas atspoguļoja protestos notiekošo.³⁵

“*Stratcom*” publicētais pētījums liecina, ka Baltkrievijas valdībai ir gandrīz pilna kontrole pār tradicionālajiem medijiem, taču valsts arī bija gatava iespējamam protestiem pēc

³² Turpat, 1422.lpp

³³ Robertson, B. G. (2011). *The Politics of Protest in Hybrid Regimes. Managing Dissent in Post-Communist Russia*. Cambridge University Press. P.8

³⁴ Geisow, A., Curika, L & North Atlantic Treaty Organization Strategic Communications Centre of Excellence. (2020). *Belarus Protests: Information Control and Technological Censorship vs Connected Societies* / International Strategic Action Network for Security. P. 3

³⁵ Turpat.

prezidenta vēlēšanām – tā stiprināja informācijas tehnoloģiju pārvaldību, lai ierobežotu tās iedzīvotāju spēju komunicēt internetā.³⁶

Pētījumā publicētā informācija liecina, ka Baltkrievija jau daudzus gadus, izmantojot divas valstij piederošas organizācijas, pilnībā kontrolē valstī ienākošo un izejošo datu plūsmu. Baumas par valsts iespēju bloķēt internetu valsts mērogā Baltkrievijā bijušas jau ilgi pirms 2020. gadā notikušajām prezidenta vēlēšanām.³⁷

Neilgi pēc protestu sākšanās Baltkrievijā tās iedzīvotājiem faktiski nebija pieejama lielākā daļa sociālo mediju un vietņu, piemēram, “Facebook”, “Instagram”, “Twitter”, “YouTube”. Tāpat arī tika ietekmēta “Whatsapp”, “Viber” un citu tiešsaistes saziņas platformu darbība, kas liedza Baltkrievijā esošajiem cilvēkiem sazināties tiešsaistē. “Stratcom” pētījums arī vēsta, ka baltkrievi nevarēja izmantot meklētājprogrammas, piemēram, “Google”, “Yandex”, “Mail.Ru”. Autori akcentēja, ka pārsteidzošā kārtā nestrādāja arī “AppStore”.³⁸

Baltkrievijas oficiālā atbilde no Lukašenko par interneta pārtraukšanu bija citu valstu vainošana – Polijas, Lietuvas, Ukrainas, Čehijas, Apvienotās Karalistes un citu valstu iejaukšanās.³⁹ Aleksandra Lukašenko retorikā dažādos protesta notikumos manāma absolūta vainas noliegšana un “rādīšana ar pirkstiem” uz citām vainīgajām valstīm. Atsevišķos gadījumos tika vainota arī Krievija, kas neesot sastopama prakse Baltkrievijas starptautiskajā komunikācijā, liecina arī “Ukraine Crisis media center” publicētā informācija.⁴⁰

NATO “Stratcom” pētījuma autori secina, ka Baltkrievijas valsts kopš pērn notikušajiem protestiem nespēj iegūt pilnīgu kontroli informācijas vidē, lai gan varas iestādes ir kā monopols pār valstī vadošajiem medijiem. Pretarguments pilnīgai informācijas pārvaldībai no valsts puses ir sociālā medija “Telegram” attīstība, ko varas iestādes nevar bloķēt un kas šobrīd Baltkrievijā kalpo kā “ceturtā vara”.⁴¹

Liela nozīme Baltkrievijas protestiem un interneta ierobežojumiem ir Krievijai, secināts “Stratcom” publikācijā. Pēc protestu sākšanās Krievijas eksprezidents Dmitrijs Medvedevs, kurš 2020. gadā bija drošības padomes priekšsēdētājs, mudināja lielāku Krievijas iesaisti interneta pieejamības kontrolē Baltkrievijā, īpašu uzmanību pievēršot iepriekš minētajam “Telegram”. Krievija izmanto “Telegram”, lai palielinātu savu ietekmi Baltkrievijā un citās

³⁶ Turpat.

³⁷ Turpat, 5.lpp

³⁸ Turpat.

³⁹ Turpat, 10.lpp

⁴⁰ *Key Disinfo Messages on Belarus Protests*. (2020). Retrieved: <https://uacrisis.org/en/key-disinfo-messages-on-belarus-protests>

⁴¹ Geisow, A., Curika, L & NATO Strategic Communications Centre of Excellence. (2020). *Belarus Protests: Information Control and Technological Censorship vs Connected Societies / International Strategic Action Network for Security*. P. 10

valstīs, tostarp Eiropas Savienībā. Tiek izmantoti uzspiesti, agresīvi naratīvi un nepareiza informācija, liecina “*Stratcom*” publikācija.⁴²

Starptautiskā nevalstiskā organizācija “*Human Rights Watch*” publicētā informācija liecina, ka svarīga nozīme bijusi interneta atgūšanai Baltkrievijā, pēc kuras tika publicēti neskaitāmi foto un video ar protestos notiekošo, tostarp policijas vardarbību. Šīs publikācijas piesaistīja arvien lielāku protestētāju loku.⁴³

Sākoties protestiem Baltkrievijā, Krievijas mediji ziņoja par protestētāju “asinsizliešanas” vēlmi, kā arī pašu protestu neparasto, “svešo” raksturu. Krievijas mediji apgalvoja, ka šie protesti ir Rietumu virzīti ar mērķi destabilizēt Krieviju. Šādas ziņas sadusmoja Baltkrievijas protestētājus vēl vairāk, un viņu vidū izraisīja nicinājumu pret preses radīto saturu. Arī publikācijas “*Russia’s Assets and Liabilities in Belarus*” autors uzsver Krievijas iesaisti Baltkrievijas informācijas telpā protestu laikā, tostarp izmantojot “*Telegram*” platformu.⁴⁴

Jāsecina, ka notikumi demonstrācijās un to atspoguļojums Baltkrievijas tradicionālajos medijos atkārtoti pierādīja, ka šie mediji pieder valstij – sākoties protestiem, Baltkrievijas televīzija raidīja idilliskas ziņas par lauksaimniecību – tradicionālie mediji klusēja par tautas sacelšanos.⁴⁵

Tāpat, apkopojot dažādu autoru publicēto par sociālo mediju ietekmi protestu laikā Baltkrievijā, var secināt, ka tiem ir bijusi neatsverama ietekme baltkrievu saliedēšanā un nacionālās identitātes meklējumos. Arī Stenfordas Universitāte uzsvēra sociālo mediju spēku – Baltkrievijā notikušais pierādīja, ka ar sociālajiem medijiem var ne te tikai graut demokrātiju, kā tas pierādījies citur pasaulē, bet ar to palīdzību ir iespējams ietekmēt arī autoritāru spēku.⁴⁶

NATO pētījuma paustais par Baltkrievijas reakciju, protestiem eskalējoties, bakalaura empīriskajā daļā palīdzēs vērtēt Krievijā bāzētā medija “RT” publikācijās pausto ziņu līdzību ar Baltkrievijas oficiālo nostāju, līdz ar to secināt likumsakarības starp analīzei izvēlēto mediju politisko neitralitāti.

⁴² Turpat, 13.lpp

⁴³ Belarus: *Internet Disruptions, Online Censorship*. (2020). Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2020/08/28/belarus-internet-disruptions-online-censorship>

⁴⁴ Boulègue, M. (2020). *Russia’s Assets and Liabilities in Belarus*. The Center for European Policy Analysis. P. 5

⁴⁵ Key Disinfo Messages on Belarus Protests. (2020). Retrieved: <https://uacrisis.org/en/key-disinfo-messages-on-belarus-protests>

⁴⁶ Bush, D. (2020). *No Modest Voices: Social Media and the Protests in Belarus*. Retrieved: <https://fsi.stanford.edu/news/no-modest-voices-social-media-and-protests-belarus>

2.2. Krievijas ietekme postpadomju telpā

Kā visnotaļ svarīgs aspekts postkomunisma valstu vidē jāmin starptautiskās attiecības un Krievijas ietekme. Pētot Baltkrievijas politisko vidi, iekšējo un ārējo komunikāciju, Krievijas pieminēšana jebkurā kontekstā ir neizbēgama – tā vienmēr ir klātesoša teju visos tās procesos.

Pēc 2020. gada 9. augustā notikušajām vēlēšanām Krievija ieturēja vairāk nekā divu nedēļu “klusuma brīdi”. Taču pēc tā kāds Krievijas valstij piederošs televīzijas kanāls pārraidīja garu interviju ar prezidentu Vladimiru Putinu. Viņš intervijā atzina, ja jau notiek protesti, tad ir jābūt arī dažām problēmām. Taču prezidents arī norādīja, ka šo problēmu risinājums nedrīkst mainīt globālo varas līdzsvaru, kas varētu kaitēt Kremlim. Putins intervijā arī sacījis, ka tā ir Baltkrievijas un Lukašenko “pašu darišana”.⁴⁷

Rakstā “*Domestic Geopolitics: Belarusian Protests and Russia’s Power Transition*” pausts, ka agrāk Krievijas medijos Baltkrievija atspoguļota samērā taisnīgi, taču tās diskurss pārgājis no “Baltkrievija nav Ukraina” uz “Baltkrievijā, tāpat kā Ukrainā..”.⁴⁸

Starptautisko attiecību pētniece Džoanna Sozteka (*Joanna Szostek*) kā būtisku mediju funkciju izceļ to spēju būt ideju, vērtību un zināšanu kanāliem. Viņa Maskavā bāzētas mediju organizācijas, kuru auditorija atrodas postpadomju valstīs, definē kā “maigās varas instrumentus” jeb “*soft power tools*”. To funkcija – būt informācijas ieročiem, kas palīdzētu Krievijai meklēt reģionālo dominanci.⁴⁹ Soztekas raksturojumā Krievijas varas pārstāvji nekad nav slēpuši vēlmi saglabāt vai uzlabot savu ietekmi postpadomju valstīs.⁵⁰

Tāpat ir svarīgi akcentēt, ka liela daļa postpadomju valstu saprot krieviski, seko krievu slavenībām, kultūrai, līdz ar to var secināt, ka valoda, kuru saprot ārpus valsts robežām, ir lielisks ierocis, lai spētu panākt informatīvo ietekmi,⁵¹ tomēr darbā analizētie mediji ir izņēmuma gadījumi, jo “RT” interneta mājaslapas publicētais saturs ir angļu valodā.

Ar mediju ierobežošanas sākumposmu Baltkrievijā Sozteka raksturo laiku, kad pie varas nāca Aleksandrs Lukašenko, kurš mediju redakcijās un citos vadošos amatos iecēla sev pietuvinātas personas. Lukašenko pietuvināto cilvēku darbs medijos un konkrēti tiesiskie regulējumi ietekmē neatkarīgu mediju darbību jau vairāk nekā 20 gadus. Visvairāk ar varai

⁴⁷ Baunov, A. (2020). *Domestic Geopolitics: Belarusian Protests and Russia’s Power Transition*. Carnegie Moscow Center. Retrieved: <https://carnegie.ru/commentary/82619>

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Szostek, J. (2018). *The Mass Media and Russia’s “Sphere of Interests”: Mechanisms of Regional Hegemony in Belarus and Ukraine, Geopolitics*. Routledge. P. 307

⁵⁰ Turpat, 308.lpp

⁵¹ Turpat, 309.lpp

pielāgotajiem medijiem Baltkrievijas iedzīvotāji tiek ietekmēti tieši caur televīziju, kas Baltkrievijā ir visizmantotākais mediju veids.⁵²

Iepriekš minēts, ka, piemēram, Krievijā mediju pārstāvji visbiežāk paļaujas uz jau sagatavotām preses relīzēm. Ņemot vērā Krievijas aktivitāti postpadomju valstīs un mediju darbību autoritāros režīmos, lai gūtu pilnvērtīgāku ieskatu kopējā situācijā, ir jāapskata sabiedrisko attiecību darbība dažādos politiskajos režīmos.

Nelabvēlīgu Krievijas ietekmi var pielīdzināt vīrusam, kas uzbrūk demokrātijām, vēstīts “*The Kremlin Playbook. Understanding Russian influence in Central and Eastern Europe*” grāmatā.⁵³

Krievijas ļaunā ietekme Centrāleiropā un Austrumeiropā visbiežāk iedalāma divos virzienos – viens ir vērsts uz manipulēšanu ar valsti, dominējot tās stratēģiskajās ekonomikas nozarēs. Šajā virzienā Krievija ļaunprātīgi izmantotu kapitālisma sniegtās iespējas un konkrētās valsts trūkumus ekonomikas pārvaldības sistēmās. Otrs virziens ir censties bojāt demokrātiju valsts iekšienē, padziļinot problēmas valsts politikā, tiecoties uz labu attiecību kopšanu ar autoritārisma piekritējiem, partijām, kuras pārstāv populistu, tie, kas uz Eiropas Savienību skatās skeptiski, kā arī krievu “līdzjutēji”.⁵⁴

Kā galvenie Krievijas ietekmes centieni minēti ekonomiskie ieguvumi no sadarbības ar citām valstīm, kā arī valsts iekšējās ekonomikas stiprināšana. Tāpat Krievijas mērķi ir vājināt Eiropas Savienību, NATO, rietumu labvēlību ar Amerikas Savienotajām Valstīm priekšgalā.⁵⁵ Grāmatas autori piedāvā shēmu, kas vizualizē Krievijas ietekmi un stratēģijas. Shēmu caurvij vārds “korupcija”, kas šķietami parāda mehānismus, ar kādiem tiek virzīti valsts ekonomiskie un politiskie mērķi attiecībā uz Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm.⁵⁶

Atsaucoties uz iepriekš minēto Krievijas divu nedēļu “klusuma brīdi” Baltkrievijas protestu kontekstā, žurnālists un Krievijas starptautiskās komunikācijas eksperts Aleksandrs Baunovs (*Alexander Baunov*) šo klusumu apraksta kā pārbaudes laiku, kurā Krievija vēroja to, vai Aleksandrs Lukašenko noturēsies pie varas, vai nesekos iekšējie apvērsumi pret viņu, kā arī, vai viņš būs pietiekami apņēmīgs noturēties savā pozīcijā. Pēc tam, kad Krievijas pārstāvji secināja Lukašenko nepadošanos un nelokāmību, Krievija nolēma viņu atbalstīt.⁵⁷

⁵² Turpat, 312.lpp

⁵³ Conley, H. A., Mina, J., Stefanov, R., & Vladimirov, M. (2016). *The Kremlin Playbook. Understanding Russian influence in Central and Eastern Europe*. Washington: Center for Strategic & International Studies. P. 13

⁵⁴ Turpat.

⁵⁵ Turpat, 24.lpp

⁵⁶ Turpat, 25.lpp

⁵⁷ Baunov, A. (2020). *Domestic Geopolitics: Belarusian Protests and Russia's Power Transition*. Carnegie Moscow Center. Retrieved: <https://carnegie.ru/commentary/82619>

Eiropas Savienības reakcija par Baltkrievijā notiekošo Baunova rakstā atspoguļota kā visai gausa, un ka šī lēnīguma un nespējas formulēt notiekošo pamatā ir bijuši tādi aktuālie notikumi kā Apvienotās Karalistes izstāšanās no Eiropas Savienības – “*Brexit*” un Koronavīruss Covid-19, kas novājinājuši valstis spēt operatīvi reaģēt un sniegt viedokli par Baltkrievijas prezidenta vēlēšanu iznākumu un to izraisītajām demonstrācijām.⁵⁸

Raksturojot Krievijas dezinformācijas un propagandas diskursus, Austrumeiropas politikas pētnieks Mario Baumans (*Mario Baumann*) izceļ konfliktu nozīmi Ukrainā – Krimas okupāciju, kopš kuras pieaugusi Krievijas manipulatīvās informācijas izmantošana, kas gan vienmēr tai bijusi stratēģiski nozīmīga.⁵⁹ Baumans ir pētījis un apkopojis dažādus diskursus – gan Krievijas skatījumā uz Rietumiem, gan pretēji. Piemēram, Krievijas diskursos par Rietumiem minēts, ka tie ir agresīvi pretinieki, konfliktus izraisoši, tās propaganda izkropļo patiesību. Tāpat Rietumi Krievijas skatījumā ir amorāli.⁶⁰

Daži Rietumu konstruētie diskursi par Krieviju ir līdzīgi – ka Krievija ir agresīva pretiniece un izraisa konfliktus, tā ir amorāla. Tomēr Rietumu diskursi arī vēsta, ka Krievija rīkojas iracionāli, tajā pastāv autoritārisms un tās darbībā būtiska ir pagātne – Padomju Savienība.⁶¹

Lai spētu pilnvērtīgi analizēt Baltkrievijas protestu atspoguļojumu dažādos medijos, tostarp Krievijas, ir jāapskata šo divu valstu savstarpējās attiecības un tas, kā tās ietekmējuši protesti, kas sekoja pēc Aleksandra Lukašenko uzvaras 2020. gada prezidenta vēlēšanās.

Baltkrievijas iekšējās un starptautiskās politikas pētnieks, kurš specializējas tieši Baltkrievijas attiecībās ar Krieviju un Eiropas Savienību, Pāvels Slunkins (*Pavel Slunkin*) Eiropas Padomes publicētajā rakstā par Krievijas mērķiem attiecībā pret Baltkrieviju izceļ 2020. gada protestu nozīmi – tie bijuši gan kā liels izaicinājums Krievijai, gan kā liela iespēja.⁶²

Kā izaicinājums Krievijai Baltkrievijas 2020. gada prezidenta vēlēšanas minēts tādēļ, ka plašie protesti un bezprecedenta policijas vardarbība un iespējamā Lukašenko legimitātes zaudēšana, kas sekoja pēc vēlēšanām, ir bijis drauds Krievijas spēcīgajai ietekmei Baltkrievijā. Ja šie protesti pēkšņi un nekontrolējami novestu pie varas gāšanas, spēle būtu zaudēta arī Krievijā, raksta Slunkins, taču tā jau šķietami ir uzvarēta, minēts Eiropas Padomes 2020. gada 5. novembrī publicētajā rakstā.⁶³

⁵⁸ Turpat.

⁵⁹ Baumann, M. (2020). ‘*Propaganda Fights*’ and ‘*Disinformation Campaigns*’: the discourse on information warfare in Russia-West relations. *Contemporary Politics*, 26(3), p. 2

⁶⁰ Turpat, 295.lpp

⁶¹ Turpat.

⁶² Slunkin, P. (2020). *Lukashenka besieged: Russia’s plans for Belarus*. ECFR. Retrieved: <https://ecfr.eu/article/lukashenka-besieged-russias-plans-for-belarus/>

⁶³ Turpat.

Politikas pētnieks min, ka Krievijas atbalsts Lukašenko vardarbīgajām metodēm, ko viņš izmanto Baltkrievijas iedzīvotāju apspiešanai, kļūst arvien toksiskāks pašas Krievijas politiskajām interesēm – prezidenta leģitimitātes trūkums Baltkrievijas iedzīvotāju acīs un viņa starptautiskā neatzīšana palielina risku Krievijas ilgtermiņa interesēm.⁶⁴

Kā Krievijas ilgtermiņa intereses Eiropas Padomes rakstā minētas ekonomiskās un politiskās kontroles stiprināšana Baltkrievijā. Krievija vēlas saglabāt un pilnveidot savu varu Baltkrievijā, taču tās redzējums neder Baltkrievijas prezidentam Lukašenko, kurš vēlas saglabāt savu absolūto varu. Tādēļ Krievijas plāni ir pretrunā ar Lukašenko interesēm, un 2020. gadā notikušie protesti šīs nesakritības ir palielinājuši.⁶⁵

Starptautisko attiecību pētnieks Aleks Nais (*Alex Nice*) 2012. gadā pašu Baltkrieviju raksturo kā mazu autoritāru valsti ar neattīstītu ekonomiku. Viņš min, ka Baltkrievija, lai veicinātu izaugsmi bez ekonomiskās attīstības, ir bijusi ļoti atkarīga no Krievijas. Šo Krievijas atbalstu Lukašenko tirgojis pret politisko lojalitāti, vai pretēji – draudējis ar šo ģeopolitisko interešu pārorientēšanos uz citu ārvalstu atbalstu.⁶⁶

Nais min, ka Lukašenko vadītās sistēmas ilgmūžības būtiska sastāvdaļa ir nespēja panākt vienprātību par Krieviju un Rietumiem. Jāsecina, ka, ņemot vērā apskatīto literatūru par Baltkrievijas starptautiskajām attiecībām, īpaši Krieviju, šķietami iezīmējas atšķirīgi diskursi – Baltkrievija kā uz rietumiem virzīta valsts un Baltkrievija, kā uz Krieviju virzīta valsts. Tāpat ir Baltkrievija, kas ir pa vidu abiem un nespēj izlemt, kas arī iezīmējas pētnieka Aleksa Naisa rakstītajā. Tomēr ir skaidrs, ka Baltkrievija nav brīva no citu valstu ietekmes, un īpašs uzsvars jāliek uz uz Krieviju, kuras ietekme ir acīmredzama.

Kopumā, aplūkojot dažādus avotus par Krievijas ietekmi, jāsecina, ka tās centieni ietekmēt informatīvo un ekonomisko telpu manāmi gan Latvijā, gan Baltkrievijā, gan arī citās postkomunisma valstīs. Šķietami nav valstu, kam nebūtu viedoklis par Krievijas informatīvās telpas ietekmi.

Raugoties uz Baltkrievijas prezidenta vēlēšanām un protestiem pēc tām, šie notikumi, iespējams, kalpojuši par augsni dezinformācijas un propagandas sēšanai no Krievijas puses, tādējādi ietekmējot arī vadošo mediju saturu. Lai spētu analizēt protesta komunikāciju valstīs, kuras pārstāv dažādus politiskos režīmus, ir svarīgi apskatīt ne tikai to starptautiskās un iekšējās komunikācijas stratēģijas, bet arī to ideoloģiju par to, kādai ir jābūt šīs informācijas pasniegšanai.

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ Turpat.

⁶⁶ Nice, A. (2012). *Playing both sides: Belarus between Russia and the EU*. P.5

Iepriekš minēts, ka tiesību pētnieks Bojans Bugaričs postpadomju valstu komunikācijā nosauca patiesās vēstures un “receptes” jēdzienus – ka notikumi bieži vien tiek pasniegti nevis tā, kā tie bija, bet tā, kā tiem, atbilstoši ideoloģijai, vajadzētu būt. Tādēļ ir svarīgi gūt ieskatu, par reālismu un ideālismu starptautiskajās attiecībās – kāda ir valstu ideja par to, kā savstarpēji jākomunicē.

Mākslā un literatūrā ar reālismu skaidro romantisma noliegumu un patiesu īstenības attēlojumu, kas cenšas patiesi un objektīvi atspoguļot dzīvi. Savukārt ideālismam ir raksturīgi ārpusauli definēt caur ideju, apziņu un garīgo vērtību prizmu.⁶⁷ Līdzīgas ievirzes manāmas arī starpvalstu attiecību kontekstā.

Starptautisko attiecību pētnieks Toms Rostoks atzīmē, ka starpvalstu politikas teorētiskajā literatūrā tikpat, kā nav autoru, kuri sevi identificē kā ideālistus, savukārt reālists uzskatāms par senāko starptautiskās politikas teorētisko pieeju, kurā valstis tiek uzskatītas par racionālām starptautiskās politikas dalībniecēm.⁶⁸

Ir divas izpratnes par ideālismu – plašā un šaurā. Plašajā ideālists apzīmē optimistisku skatījumu uz varbūtību izmainīt starptautisko attiecību raksturu, tas ir, mazināt valstu savstarpējās konkurences intensitāti, padarot valstu attiecības harmoniskākas, un, iespējams, mazinot militārus konfliktus, vai izskaužot tos pavisam. Starptautisko attiecību pētnieks Rostoks, raksturojot ideālismu, piemin, ka ideālistisks skatījums uz starpvalstu politiku ir pastāvējis visos laikos, tāpēc tā plašo izpratni to nevar adresēt konkrētam laika periodam.⁶⁹

Savukārt ideālisma šaurā izpratne attiecas uz konkrētu laiku – starpkaru periodu 20. gadsimtā, kad bija novērojami centieni atteikties no spēku līdzsvara politikas Eiropā un reformēt starptautiskās attiecības. Būtiska nozīme akadēmiskajās diskusijās par starptautisko politiku šajā laikā bija arī savstarpējai atkarībai un tās lomai militāro konfliktu mazināšanā.⁷⁰

Atšķirībā no ideālisma reālisma teorija kā nozīmīgākās cilvēku grupas starptautiskajā sistēmā vērtē valstis, īpaši lielvalstis, kas rīkojas egoistiski. Reālists starpvalstu attiecībās starptautisko sistēmu dēvē par decentralizētu jeb anarhisku. Šāds pieņēmums nozīmē, ka nepastāv pasaules valdība, kas spētu izšķirt radušos strīdus starp cilvēku grupām, tādējādi katrai valstij jāpaļaujas uz saviem spēkiem gan drošības stiprināšanā, gan arī citu dalībnieku uzvedības ietekmēšanā.⁷¹

⁶⁷ Romanovska, A. (2020). *Reālists, literatūrā*. Nacionālā enciklopēdija. <https://enciklopedija.lv/skirklis/3704-realisms,-literaturā>

⁶⁸ Rostoks, T. *Ideālists, starptautiskās politikas pētniecībā*. Nacionālā enciklopēdija. <https://enciklopedija.lv/skirklis/36886-idealisms,-starptautiskas-politikas-petnieciba>

⁶⁹ Turpat.

⁷⁰ Turpat.

⁷¹ Rostoks, T. *Reālists, starptautiskās politikas pētniecībā*. Nacionālā enciklopēdija. <https://enciklopedija.lv/skirklis/2988-realisms,-starptautiskas-politikas-petnieciba>

Reālisma teorija attiecības starp valstīm vērtē kā konkurējošas, jo vienas valsts ieguvums nozīmē citas valsts zaudējumu. Reālismam īpaši nozīmīga ir militārā vara, kura var apdraudēt to valstu pastāvēšanu, pret kurām šī vara varētu tikt izmantota. Nozīmīgākais posms šīs reālisma teorētiskās pieejas attīstībā bija pēc Otrā pasaules kara, kad notika strauja starptautiskās politikas attīstība.⁷²

Roberts Krafords (*Robert M. A. Crawford*) ideālisma un reālisma teorijas debates starptautisko attiecību kontekstā uzdod svarīgāko un centrālo jautājumu – kas īsti ir starptautiskās attiecības, un šis filozofiskais jautājums tā arī nav atbildēts.⁷³

Starptautisko attiecību pētnieks Pīters Vilsons (*Peter Wilson*) min, ka ideālismam nav vienotas definīcijas, un šis termins starptautisko attiecību kontekstā bieži vien tiek lietots retoriskā veidā, īpaši no reālisma piekritējiem, lai diskreditētu radikālas idejas, kas viņiem nepatīk. Viņš min, ka bieži vien dažādas idejas tiek sajauktas kopā un apzīmētas ar ideālismu, neskatoties uz ievērojamo atšķirību to starpā. Kā piemērs šīm dažādajām idejām ir minēts kosmopolitisms, liberālisms un internacionālisms. Turpretī kā konkrētas ideālismam raksturīgas idejas autors min izglītības nepieciešamību, demokrātiju, savukārt karš tiek uzskatīts par sliktāko scenāriju starptautisko konfliktu risināšanā.⁷⁴

Ņemot vērā šo dažādo pieeju valstu komunikācijā un tās mērķos, jāsecina, ka reālisms un ideālisms atšķir to, ko valstis cenšas panākt, komunicējot ar citām valstīm, tāpēc, pētot Baltkrievijas demonstrāciju atspoguļojumu dažādu valstu medijos, ir svarīgi paturēt prātā, ka, valstu komunikatīvais stils, iespējams, ir atkarīgs no tā, vai pati valsts sliecās ideālismam vai reālismam.

2.3. Valstu komunikācija autoritāros režīmos

Ņemot vērā Baltkrievijā pastāvošo politisko režīmu un tās prezidenta varu jau kopš 1994. gada, Aleksandrs Lukašenko bieži vien saukts par Eiropas pēdējo diktatoru.⁷⁵ Apskatot Baltkrievijas politisko vidi un to, kā tās ilggadējā, nu jau 25 gadus pie varas esošā valsts līdera loma ir raksturota dažādos avotos, jāsecina, ka ir svarīgi gūt ieskatu par diktatoru komunikāciju un tās iezīmēm. Tāpat pētījuma ietvaros ir jāapskata valsts līdera loma un tēla nozīme politiskajā kontekstā.

Definējot politiskos režīmus “diktatūra” un “demokrātija”, neizbēgami nākas tos veidot kā pretpolus un savstarpēji izslēdzošus terminus – ja demokrātija nozīmē, ka augstākā vara

⁷² Turpat.

⁷³ Crawford, R. M. (2005). *Idealism and realism in international relations*. Routledge. P.5.

⁷⁴ Wilson, P. (2011). *Idealism in international relations*. Sage Publications. Thousand Oaks. P.3

⁷⁵ Bush, D. (2020). *No Modest Voices: Social Media and the Protests in Belarus*. Retrieved: <https://fsi.stanford.edu/news/no-modest-voices-social-media-and-protests-belarus>

pieder tautai, kas tieši vai ar ievēlētu cilvēku starpniecību lemj svarīgākos jautājumus, tad diktatūra turpretī nozīmē, ka šos svarīgos lēmumus lemj valsts vara, turklāt neierobežoti. Diktatūra valda pār valsti pret tās pilsoņu piekrišanas.⁷⁶

Tomēr starptautisko attiecību pētnieks Aivors Čipkins (*Ivor Chipkin*) uzsver, ka šādu savstarpēji izslēdzošu definīciju veidošana aizēno afinitāti – ka starp šiem politiskajiem režīmiem var būt “kaut kas pa vidu”.⁷⁷

Diktatūras var izdalīt personu vadītās diktatūrās; militārās diktatūrās; vienpartejiskās diktatūrās; monarhijas, kā arī hibrīda diktatūrās. Baltkrievija ir iedalāma personu vadītā diktatūras tipā, kas definēts kā viens no skarbākajiem diktatūras veidiem.⁷⁸

Paša vārda “diktatūra” izcelsme meklējama senajā Romā, kad valsts vara ārkārtas stāvoklī tika uzticēta kādam pilsonim, lai izmantotu varu ierobežotā laikā, ne ilgāk par sešiem mēnešiem, un ārkārtas situācijā. Taču situācija mainījās, kad Jūlijs Cēzars iznīcināja šo režīmu, pasludinot sevi par valsts galveno – diktatoru.⁷⁹

Diktatūras stereotipiski tiek asociētas ar neparedzamību, brutālām represijām, kā arī ar vienu agresīvu diktatoru, kura rokās ir absolūta vara pār valsti. Taču, raksturojot autoritāros režīmus, autores Nataša Ezrova (*Natasha Ezrow*) un Ērika Franza (*Erica Frantz*) min, ka diktatūras var būt dažādas, un katrai valstij, kurā pastāv diktatūra, ir savas unikālās iezīmes un atšķirības.⁸⁰

Viens no iemesliem, kādēļ par autoritārām valstīm rodas stereotipi, ir tāpēc, ka ir daudz grūtāk iegūt informāciju par šo valstu pārvaldi – to iekšējā politika, atšķirībā no demokrātiskās valstīs esošo, nav visiem pieejama. Tā turpretī ir diezgan privāta un tiek slēpta.⁸¹

Nemot vērā šādus argumentus, nākas secināt, ka arī pašu diktatoru kā valsts vadītāju patiesie mērķi un komunikatīvā daba ir visnotaļ citādāka nekā demokrātisku valstu līderu komunikācija, tādēļ ir svarīgi gūt ieskatu diktatoru komunikācijas iezīmēs.

Neatkarīgi no tā, cik spēcīgs ir diktators, lai viņš kā politiskais līderis varētu funkcionēt, tam ir nepieciešams atbalsts – diktators nespēj vadīt valsti absolūtā vienatnē, līdz ar to viņš daļu pilnvaru delegē cilvēkiem, kas veido sava veida valdības elites slāni. Komunikācijas metodes ar šo eliti dažādās diktatūras valstīs var atšķirties, taču neviens līderis valsti nevada vienatnē.⁸²

⁷⁶ Chipkin, I. (2009). *Democracy and dictatorship*. Social Dynamics, 35(2). P. 378

⁷⁷ Turpat.

⁷⁸ Ezrow, N. M., & Frantz, E. (2011). *Dictators and dictatorships: Understanding authoritarian regimes and their leaders*. Bloomsbury Publishing USA. P.133

⁷⁹ Draper, H. (1987). *Dictatorship of Proletariat*. NYU Press. P. 12

⁸⁰ Ezrow, N. M., & Frantz, E. (2011). *Dictators and dictatorships: Understanding authoritarian regimes and their leaders*. Bloomsbury Publishing USA. P. 14

⁸¹ Turpat.

⁸² Turpat, 82.lpp

Svarīga loma autoritāras valsts pārvaldē ir tieši šai elitei – cilvēkiem, kas apmaiņā pret nodrošinājumu atbalsta valsts līderi. Paradoksāli, taču tieši šī elite ir viens no lielākajiem izaicinājumiem diktatora varai, jo vēsturiski lielākā daļa diktatoru “tiek izstumti” tieši iekšējo apvērsumu dēļ, nevis tautas sacelšanās dēļ.⁸³

Kā būtiska diktatoru personības un komunikācijas iezīme Ezrovas un Franzas grāmatā minēta, nedrošums – diktatori nekad nezina, vai viņu pavalstnieki ir sabiedrotie vai konkurenti. Valsts galvas saskaras ar pastāvīgiem tautas sacelšanās draudiem. Kā metode šo draudu mazināšanai minēti tādi instrumenti kā daļas iedzīvotāju represēšana, vienlaikus veicinot citas daļas lojalitāti.⁸⁴

Diktatora “draudzības” ar zem viņa pastāvošo eliti būtiskums akcentēts arī grāmatā “*The Dictator's Handbook: Why Bad Behavior is Almost Always Good Politics*”. Tajā teikts, ka valsts līdera ilgmūžība ir atkarīga no ciešām un personiskām saitēm ar eliti.⁸⁵

Kā visnotaļ interesanta autoritāru valstu vadītāju tendence jāmin bailes no izglītotiem cilvēkiem – Alastārs Smits (*Alastair Smith*) un Brūss de Meskvita (*Bruce Bueno de Mesquita*) min, ka bieži vien valstīs, kurās pastāv diktatūra, nav vērojama kvalitatīva izglītība. Kā izņēmuma gadījumi minētas tādas valstis kā Ķīna un Singapūra. Taču, piemēram, Krievijas labākās augstskolas nespēj ierindoties 200 pasaules labāko augstskolu reitingā. Kā iemesls ir minēts labi izglītotu cilvēku potenciāls drauds autoritārisma. Taču šiem diktatoriem arī ir raksturīga vēlme pēc iespējas labāk izglītot savus bērnus, tādēļ nereti valsts galvu bērni studē prestižās augstskolās ārzemēs.⁸⁶

Kopumā jāsecina, ka valsts komunikācija autoritāros režīmos visnotaļ nav absolūti vienpersoniska – zinātniskā literatūra vēsta, ka pat valsts vadītāji, kas ir lielākie individuālisti un baisākie diktatori, nespēj vadīt valsti, un veidot starptautiskās attiecības vienpersoniski – tie ir atkarīgi no tā sauktās “elites”.

Neatkarīgi no valstī pastāvošā politiskā režīma tai ir līderis – tas var būt demokrātiski, tautas ievēlēts, vai arī ilggadējs diktators, kā, piemēram, Aleksandrs Lukašenko. Jebkurā gadījumā tieši valsts galva ir tā, kas starptautisko attiecību un mediju kontekstā dominē kā viens no vadošajiem valsts tēla veidotājiem, tādēļ ir būtiski aplūkot arī šīs līderības šķautnes, kas tos padara pievilcīgus, un vai ir atšķirības starp dažādu līderu uztveri.

Ksavjērs Markezs (*Xavier Marquez*) rakstā par politisko līderu kultiem izdala divus modeļus. Viens no tiem ir propaganda, kas ļauj līderim tikt pozitīvi attēlotam. Šis modelis ļauj

⁸³ Turpat.

⁸⁴ Turpat, 83.lpp

⁸⁵ Smith, A., & de Mesquita, B. B. (2011). *The Dictator's Handbook: Why Bad Behavior is Almost Always Good Politics*. PublicAffairs. P. 45

⁸⁶ Turpat, 78.lpp

valsts varu pārveidot par harizmātisku, nevis uzsvērt tās birokrātiskās puses. Otrs modelis ir līderu pielūgšanas rituāls, kas vairāk uzsver līdzdalības formas, kas ļauj harizmātisko autoritāti (tēlu) konstruēt mikro-mijiedarbības kontekstos. Autors gan uzsver, ka šie modeļi nav savstarpēji izslēdzoši – tie var mijiedarboties un pastiprināt viens otru, taču katram ir atšķirīga izcelsme un politiskās sekas.⁸⁷

Politikas pētnieks Markezs pašu propagandu definē kā lielas cilvēku grupas uzskatu maiņu un ietekmēšanu ar spēcīgu aģentu – pārstāvju jeb tēlu starpniecību. Propaganda ir atšķirīga no citiem pārliecinošas saziņas veidiem ar to, ka tā ar manipulāciju palīdzību cenšas ietekmēt lielu sabiedrības daļu, tās uzskatus par konkrētajām lietām. Visbiežāk šī propaganda ir vienvirziena, kas nozīmē, ka tai nav sabiedrības atgriezeniskās saites.⁸⁸

Šī tēla – līdera lomu autors konceptualizē kā propagandas formas, kas paredzētas gan vadītāja, gan režīma leģitimēšanai. Ņemot vērā, ka līderi ir ļoti lielai daļai valstu un tās vēlas veicināt pozitīvu tēlu veidošanu, lai spētu tās atšķirt to no kulta līdera un propagandas valstīm, Markezs izšķir tiem nepieciešamos aspektus. Kulta līderim ir jādominē publiskajā telpā – jābūt īpaši izteiktam pārākumam. Tāpat nepieciešams netipiski augsts un pozitīvs statuss pret pārējo sabiedrību – līderis ir īpašāks par pārējiem, kas arī piešķir tam iepriekš minēto harizmu.⁸⁹

Vēsturnieks, politikas zinātnieks un līderības pētnieks Džeimss Makgregors Bernss (*James MacGregor Burns*) kā līderības veidošanās saknes min cilvēku vēlmes, vajadzības, centienus un cerības, kas bieži vien pārtop par “gribu” un “vajag”.⁹⁰

1977. gadā tapušajā Bernsa grāmatā par politiskās līderības rašanos ir minēts, ka tolaik tā ir bijusi maz izprasta parādība politikā.⁹¹

Orans Jangs (*Oran R. Young*) raksta, ka līderība politikā ir kritisks veiksmes vai neveiksmes noteicējs starptautisko sarunu procesos. Arī Jangs uzsver politiskās līderības definīcijas sarežģītumu un nenoteiktību.⁹²

Tas, kā pētnieki vērtē līdera lomu valsts iekšienē un starptautiskajā telpā norāda uz to, ka, pētot Baltkrievijas protestus, ir būtiski pievērst uzmanību tieši valsts līdera tēla atspoguļojumam mediju publikācijās.

Aplūkojot dažādu sociologu un politikas pētnieku skatījumu par līderību un tās lomām valsts pārvaldē un starptautiskajās attiecībās, jāsecina, ka līderis ir stūrakmens gan valsts

⁸⁷ Xavier Márquez (2018). *Two Models of Political Leader Cults: Propaganda and Ritual, Politics, Religion & Ideology*, 19:3, P. 268

⁸⁸ Turpat.

⁸⁹ Turpat.

⁹⁰ Burns, J. (1977). *Wellsprings of Political Leadership. The American Political Science Review*, 71(1), p. 266.

⁹¹ Turpat.

⁹² Young, O. (1991). *Political Leadership and Regime Formation: On the Development of Institutions in International Society*. *International Organization*, 45(3), p. 282.

iekšienē un sabiedrības uztverē par valsts vadību, gan arī, risinot starptautiskas attiecības. Bakalaura darba empīriskajā daļā, veicot kvalitatīvo kontentanalīzi un pētot Baltkrievijas autoritārā līdera atspoguļojumu medijos semantiskā diferenciālā skalas veidolā, ir svarīgi ņemt vērā autoritāru un vispārēju līderu komunikāciju, kas palīdz precīzāk konstruēt gan kontentanalīzes kategorijas, gan arī izprast šīs līderības atspoguļojuma nozīmi politiskajā kontekstā.

3. SABIEDRISKĀ PROTESTA LOMA UN ATSPoguĻojums

Protesta definīcija ir apskatīta no dažādiem skatupunktiem. Vārdnīca vārdu “protests” skaidro kā spēcīgas domstarpības, taču Amerikāņu politologs Maikls Lipskis (*Michael Lipsky*) 1968. gadā protestus definē kā relatīvi bezspēcīgu grupu centienus tikt sadzirdētiem ar mērķi palielināt savu politisko spēku.⁹³

Šajā pašā laika posmā krimināltiesību pētnieks Džeroms Herberts Skolniks (*Jerome Herbert Skolnick*) protestu definē kā politisku parādību cilvēku vidū, kas, atkarībā no protesta mērķa pārstāv konkrētas sabiedrības grupas, piemēram, kādas profesijas pārstāvji, studenti, vai sabiedrības vidusslānis.⁹⁴

Savukārt arhitekte un pilsētplānotāja, kas pētījusi protestu procesus un to dabu Tali Hatuka (*Tali Hatuka*), 2018. gadā protestu raksturo kā kādas konkrētas problēmas tulkojumu, kas tiek parādīts plašai publikai. Šajā “tulkošanā” var piedalīties jebkurš cilvēks, izceļot sev būtisko šajā notikumā vai problēmā. Viņa arī min, ka protesti veicina cilvēces progresu. Hatuka pašu protestēšanu uzskata par visai sarežģītu procesu, kas dažkārt pašiem protestētājiem liek atteikties no aizsardzības – valstī pastāvošās varas, sabiedrības viedokļa, baznīcas, vai kādiem citiem. Protestēšana prasa drosmi, lai apstrīdētu varas noteikumus.⁹⁵

Vēsturnieks Hesuss Kaskvete (*Jesus Casquete*) no visām sabiedrības iniciatīvas formām tieši protestus izceļ kā visbūtiskākos, jo šādā veidā iespējami lielāka sabiedrības daļa var uzzināt par problēmu, kuras dēļ tiek protestēts.⁹⁶ Viņš uzsver, ka protesta komunikācija ir ne tikai ārēja ar mērķi informēt pēc iespējas plašāku sabiedrības daļu, bet arī iekšēja – starp pašiem protesta dalībniekiem, kas, daloties idejās un izjūtās, var nostiprināt sociālu kopienu.⁹⁷

Raksturojot protestus autoritārās valstīs vai tādās, kurās pastāv gan autoritārisma, gan demokrātijas iezīmes, politologs Grims Robertsons apgalvo, ka tie ir bīstami, smagi represēti, un bieži vien vardarbīgi. Autoritāru valstu protesti visbiežāk ir tieši, nevis simboliski.⁹⁸

⁹³ Lipsky, M. (1968). *Protest as a Political Resource*. The American Political Science Review, 62(4). P. 1157

⁹⁴ Skolnick, J. H. (1969). *The politics of protest* (Vol. 3). US Government Printing Office. P.21

⁹⁵ Hatuka, T. (2018). *The Design of Protest: Choreographing Political Demonstrations in Public Space*. University of Texas Press. P.5

⁹⁶ Caquete J. (2006). *The Power of Demonstrations*. Social Movement Studies. P. 47

⁹⁷ Turpat, 48.lpp

⁹⁸ Robertson, B. G. (2011). *The Politics of Protest in Hybrid Regimes. Managing Dissent in Post-Communist Russia*. Cambridge University Press. P. 9

Autori Daniela Kilgo (*Danielle Kilgo*) un Samera Harlova (*Summer Harlow*) pētījumā par mediju nozīmi protestu atspoguļošanā atzīst, ka plašsaziņas līdzekļi spēlē lielu lomu ne tikai šo demonstrāciju atainošanā, bet arī virzībā.⁹⁹

Taču pētījumā akcentēts, ka tradicionālās preses protestu atspoguļojumā ir novērojamas tendences, kas liecina, ka konkrētas sociālās kustības tiek mariginalizētas un pozicionētas kā nelegitīmas. Kilgo un Harlovas publikācija liecina, ka dažādu jomu pārstāvoši zinātnieki ir pētījuši, ka šo sociālo kustību atspoguļojumu medijos ietekmē to strukturālās, organizatoriskās un institucionālās iezīmes.¹⁰⁰

Rakstā “*Protests, media coverage, and a hierarchy of social struggle*” ir akcentēts, ka mediju dienaskārtībā visbiežāk iekļūst vien spilgtākie un pamanāmākie protesti. Tāpat liela nozīme ir vērtībām, par kādām iestājas tā dalībnieki. Kā vēl viens svarīgs faktors protestu nonākšanai mediju redzeslokā rakstā minēts žurnālistu un ziņu avotu tuvums protestam.¹⁰¹ Tādējādi jāsecina, ka medijiem, kas atrodas vistuvāk notikuma epicentram (fiziski vai politiski) būtu jāatspoguļo protests un tā notikumi visvairāk.

Būtiska nozīme mediju darbā un protestu atspoguļošanā ir tā dēvētajai protesta paradigmai – zinātnieki, kas pēta protestu atspoguļojumu medijos to definē kā strukturālu un organizatorisku neobjektivitāti žurnālistikā, kas marginalizē un padara protestus nelegitīmus. Protesta paradigma attiecības starp žurnālistiem un protestu aktīvistiem definē kā simbiotiskas, taču nelīdzsvarotas. Tai ir trīs etapi – sākotnēji prese neiekļauj dienaskārtībā protestus, neuztverot tos par būtiskiem. Pēc tam protesta dalībnieki cenšas pievērst mediju uzmanību, lai izplatītu vēstījumu plašākai auditorijai – tiek veikti plaši un skatuviski pasākumi, pēc kuriem tiek iegūta mediju uzmanība, taču žurnālisti tos atspoguļo, nepievienojot būtisku informāciju par notikuma priekšvēsturi, protesta dalībnieku mērķiem un sūdzībām, galveno problēmu.¹⁰²

Šī paradigma tādējādi kļūst paradoksāla – protesti tiek atspoguļoti pliekani – bez dziļāka satura, turklāt protestētāji bieži vien raksturoti kā drauds sabiedrībai.¹⁰³

Duglass Makloids (*Douglas McLeod*), aprakstot protestu paradigmu, identificē tādas raksturlielumus kā ziņu rāmējumu, pakļaušanos uz oficiālajiem avotiem, sabiedriskās domas piesaukšanu, kā arī “delegitimizāciju” un “demonizāciju”.¹⁰⁴

⁹⁹ Kilgo, D. K., & Harlow, S. (2019). *Protests, media coverage, and a hierarchy of social struggle*. *The International Journal of Press/Politics*, 24(4). P. 508

¹⁰⁰ Turpat, 509.lpp

¹⁰¹ Turpat.

¹⁰² Turpat, 510.lpp

¹⁰³ Turpat.

¹⁰⁴ McLeod, D. M. (2007). *News coverage and social protest: How the media's protect paradigm exacerbates social conflict*. J. Disp. REsOL., P. 186.

Pētot Baltkrievijas demonstrāciju atspoguļojumu medijos, ir būtiski paturēt prātā protesta paradigmu, kas varētu palīdzēt izprast žurnālistu iedziļināšanās pakāpi konkrētajos notikumos, kā arī patiesu interesi par tiem. Šīs paradigmas klātbūtnes priekšnoteikumi būtu, vai mediji laikus reaģē uz protestos notiekošajiem, vai nogaida, līdz politiskās nesaskaņas noved pie skatuviskām darbībām, kā arī, kā tiek pozicionēti protesta dalībnieki – vai tie ir cietēji, vai, kā iepriekš minēts, drauds sabiedrībai un tiek “demonizēti” mediju publikācijās.

Bakalaura darba ievadā minēts, ka protestu atspoguļojums medijos nemēdz būt politiski neitrāls, tādēļ, analizējot protesta dalībnieku un pašu demonstrāciju atspoguļojumu medijos, jāņem vērā, ka protesti žurnālistu veidotās publikācijās var būt izcelti kā pozitīva parādība, kā sabiedrībai nepieciešamas izmaiņas. Tāpat jāņem vērā, ka protesta dalībnieki aktīvi izmanto iespēju ietekmēt sabiedrisko un politisko dienaskārtību, ko visvieglāk var sasniegt, izmantojot plašsaziņas līdzekļus.

4. METODOLOĢIJA

Sociālo zinātņu pētījumi var būt kvantitatīvi un kvalitatīvi. Patriks Makneils (*Patrick McNeill*) un Stīvs Čapmans (*Steve Chapman*), raksturojot mūsdienu pētnieciskās metodes sociālās zinātnēs, apgalvo, ka to saknes slēpjas klasisko sociologu praksē, kas tika īstenota deviņpadsmitā gadsimta beigās un divdesmitā gadsimta sākumā.¹⁰⁵

Autori nosauc tādas sociālo zinātņu pētniecības metodes kā strukturētās intervijas, fokusgrupas, aptaujas, kā arī citas. Kvantitatīvās metodes palīdz pētīt kādas sociālās struktūras ietekmes, savukārt kvalitatīvās metodes to, kā cilvēki šīs struktūras interpretē.¹⁰⁶

Socioloģijas pētniece Džūlija Branena (*Julia Brannen*) kvantitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs raksturo kā pielāgojamas pētījumiem, kur iespējams un nepieciešams uzskaitīšanas process. Kā vienu no kvantitatīvu pētījumu piemēriem Branena min uzskaitījumu, kurā noskaidrots, cik un kādiem cilvēkiem konkrētā sabiedrības grupā piemīt noteikta rakstura īpašība. Kvantitatīvi pētījumi fokusējas uz sastopamību un biežumu, savukārt kvalitatīvi – uz konceptiem un kategorijām, īpašībām. Tāpat kvalitatīvs pētījums ir vairāk aprakstošs, un, atšķirībā no kvalitatīva pētījuma, vispārināšana nav tik būtiska.¹⁰⁷

Džerijs Velingtons (*Jerry Wellington*) un Marcins Scerbinskis (*Marcin Szczerbinski*) grāmatā par pētniecības metodēm sociālajās zinātnēs piemin, ka kvantitatīvas un kvalitatīvas pieejas pētniecībai nav savstarpēji izslēdzošas, taču bieži vien tās tiek maksimāli izdalītas. Zinātnieki piedāvā ieskatu, kā abas metodes atšķiras, taču uzsver, ka tās var būt savstarpēji papildinošas.¹⁰⁸ Piemēram, kvantitatīvam pētījumam ir raksturīga pētnieka neitralitāte, objektivitāte. Tāpat arī eksaktums, tendence iekļaut statistiku, ciparus, pētījumiem izmantot pēc iespējas nejaušākus respondentus. Savukārt kvalitatīvi pētījumi raksturoti ar paša pētnieka iesaisti, izmantojot pirmās personas perspektīvu, kā arī numerācijas vietā izvēloties perspektīvu un naratīvus.¹⁰⁹

Kvantitatīvas pētniecības metodes ir, piemēram, daudzveidīgi eksperimenti, korelācija, strukturētās intervijas, aptaujas. Turpretī kvalitatīvas metodes ir intervijas ar konkrētiem cilvēkiem, etnogrāfijas pētniecība, kāda gadījuma izpēte.¹¹⁰

Šajā bakalaura darbā tiek izmantots kvantitatīvs publikāciju uzskaitījums, kas nav piesaistāms konkrētai teorijai vai metodei, kā arī, divas kvalitatīvās pētniecības metodes –

¹⁰⁵ McNeill, P., & Chapman, S. (2005). *Research methods*. Psychology Press. P. 2

¹⁰⁶ Turpat, 6.lpp

¹⁰⁷ Brannen, J. (Ed.). (2017). *Mixing methods: Qualitative and quantitative research*. Routledge. P. 17

¹⁰⁸ Wellington, J., & Szczerbinski, M. (2007). *Research methods for the social sciences*. A&C Black.

¹⁰⁹ Turpat, 19.lpp

¹¹⁰ Turpat.

kontentanalīze, kurā tiek smalki analizētas trīs dažādu mediju publikācijas, kā arī semantiskā diferenciāļa skala, kurā, izrietot no kontentanalīzē secinātā, tiek vērtētas valsts līdera un protestētāju īpašības konkrēto mediju saturā.

4.1. Kontentanalīze

Bakalaura darbā, pētot Baltkrievijas protestu atspoguļojumu trīs dažādos medijos, galvenokārt ir izmantotas divas pētniecības metodes, un viena no tām ir kvalitatīvā kontentanalīze.

Kontentanalīze kā pētniecības metode ir lielisks instruments mediju publikāciju analīzei, kas, veicot kvantitatīvu izvirzīto kategoriju skaitīšanu, ļauj interpretēt tekstā pateikto, noteikt, piemēram, propagandas klātbūtni un izdarīt secinājumus par dažādu publikāciju atšķirībām.

Roberts Filips Vēbers (*Robert Philip Weber*) kontentanalīzi skaidro kā tekstuālu materiālu, kas tiek pārveidots par konkretizētu datu kopu. Tā tiek plaši izmantota sociālo zinātnieku starpā, kas analizējamo materiālu – vēsturiskus dokumentus, ziņu saturu, politiskās runas, diplomātu vēstījumus un citu saturu padara analizējamu un konkrētu.¹¹¹

Kontentanalīze var tikt pielietota, piemēram, pētot starpkultūru komunikāciju, sociālo mijiedarbību. Tāpat to var izmantot, analizējot pavisam mazas sociālās grupas.¹¹²

Kā kritiku kontentanalīzei Vēbers izceļ tās klasifikācijas interpretācijas iespējas – ir svarīgi, lai konkrētajās kategorijās klasificētos vārdus dažādi pētnieki kodētu vienādi. Tāpat ir svarīgi, lai katrs vārds kategorijā nepārklātos ar citu, neveidotos sinonīmi.¹¹³

Komunikācijas pētniece Kimberlija Neundorfa (*Kimberly A. Neuendorf*) 2017. gadā tapušajā grāmatā kontentanalīzi definēja kā vienu no populārākajām un strauji augošajām metodēm kvantitatīviem pētījumiem. Kā vienu no iemesliem Neundorfa min digitāli mediju attīstību, kas izpēti padara vieglāku. Pašu kontentanalīzi jeb satura analīzi pētniece definē kā sistemātisku, objektīvu un kvantitatīvu kāda ziņojuma īpašību analīzi.¹¹⁴

Kontentanalīze tiek izmantota visdažādākajās jomās, kur sastopams rakstīts teksts. Kimberlija Neundorfa kā konkrētu piemēru min tieši laikrakstu atspoguļojumu par, piemēram, siltumnīcas efektu.¹¹⁵ Kontentanalīzi var izmantot ne tikai analizējot rakstītu tekstu, bet arī citās

¹¹¹ Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (No. 49). Sage. P. 5

¹¹² Turpat, 11.lpp

¹¹³ Turpat, 12.lpp

¹¹⁴ Neuendorf, K. (2017). *The content analysis guidebook* (Second ed.). Sage Publications. P. 2.

¹¹⁵ Turpat.

jomās, piemēram, analizējot zīmējumus, videoierakstus, vai dzīvē novērotu darbību, vēstīts pētnieka Stīva Stemlera (*Steve Stemler*) kontentanalīzes aprakstā.¹¹⁶

Stemlers, atsaucoties uz iepriekš minētajiem autoriem Kimberliju Neundorfu un Robertu Vēberu, min gadījumus, kad kontentanalīze nevar tikt pielietota – piemēram, ja analizējamajos dokumentos iztrūkst satura, fragmentu, vai tie ir nesalasāmi.¹¹⁷

Veicot kontentanalīzi rakstītā tekstā, ir jāatceras, ka bieži vien labskanīguma dēļ tiek lietoti sinonīmi, taču šo vārdu nozīme nemainās. Šī darba kontekstā kā piemēri varētu kalpot “Lukašenko”, “valsts galva”, “autoritārais līderis”, “prezidents” un citi sinonīmi. Tāpat ir vārdi, kuriem ir vienāda rakstība, taču dažādas nozīmes, kas arī jāņem vērā, veicot kontentanalīzi.¹¹⁸

Pirmajā pētījuma daļā tiks veikta un aprakstīta kontentanalīze darbam izvēlētajās mediju platformās – “delfi.lv”, “bbc.com” un “rt.com” laika posmā no 2020. gada 9. augusta līdz 2020. gada 9. septembrim. Ar kontentanalīzes palīdzību tiks izpētīta šo trīs mediju komunikācija par Baltkrievijā notikušajiem protestiem un par Aleksandru Lukašenko. Ar kontentanalīzes palīdzību darbā plānots noskaidrot korelāciju starp valstī pastāvošajiem politiskajiem režīmiem un mediju publikāciju atbilstību patiesībai. Tāpat kontentanalīze palīdzēs saprast analizēto mediju mērķus, publicējot protestus, kā arī konstatēt propagandas vai aizspriedumu klātbūtni tajos. Publikācijas izvēlētajā laika posmā – mēneša ietvarā tiks atlasītas pēc to saistības ar pētījuma tēmu – Baltkrievijas protestiem un Aleksandru Lukašenko.

4.2. Čārlza Osguda semantiskais diferenciālis

Kā otrā un vizuāli pārskatāmāka metode bakalaura darbā tiek izmantota semantiskā diferenciāļa skala. Psihologa un psiholingvista Čārlza Osguda (*Charles Osgood*) 1952. gadā izstrādātais semantiskais diferenciālis joprojām ir populāra metode, lai pētītu cilvēku attieksmes attiecībā uz teju jebko.¹¹⁹ Ņemot vērā, ka bakalaura darbā tiek pētīts protestu atspoguļojums, kas publicēts medijos un kuru autori ir žurnālisti, semantiskā diferenciāļa skala palīdzēs saprast konkrētu īpašību vērtējumu/ attieksmi izvēlēto interneta portālu analīzei.

Lai izmantotu semantisko diferenciāli, tiek izveidota tabula ar pretējām vērtībām. Piemēram, “slikts” un “labs”, un tā tālāk. Pēc šīs skalas tiek vērtēts konkrētais jautājums.

¹¹⁶ Stemler, S. (2000). *An overview of content analysis, Practical Assessment, Research, and Evaluation: Vol. 7, Article 17.* P.1

¹¹⁷ Turpat.

¹¹⁸ Turpat, 2.lpp

¹¹⁹ Frey, B. (2018). *The Sage encyclopedia of educational research, measurement, and evaluation* (Vols. 1-4). Thousand Oaks, Sage Publications, Inc. P.2.

Osguds, izmantojot virkni statistikas analīžu, identificējis trīs stabilas dimensijas, pēc kurām var spriest gandrīz par jebkādu jautājumu: vērtējošā dimensija, kas fokusējas uz objekta vērtību; objekta spēka dimensija; objekta kustības dimensija.¹²⁰

Lai izmantotu semantiskā diferenciāla skalu, pētījuma dalībnieki reaģē uz vairākiem bipolarāriem īpašības vārdiem, kas paredzēti konkrētā objekta katras no iepriekš minēto dimensiju pētīšanai, novērtējot objekta atbilstību kādai īpašībai kādā no septiņām atzīmēm starp abām bipolarajām īpašībām.¹²¹

Kad psiholoģija sāka attīstīties kā zinātne, pētnieki izmantoja dažādas skalas, lai mērītu cilvēku attieksmi un uzskatus, taču Osguda skala izceļas ar tās vienkāršumu un piemērojamību teju jebkādam pētnieciskajam objektam.¹²²

Ir dažādi paņēmieni, kā veidot semantiskā diferenciāla skalas antonīmus, un pārsvarā to nosaka vārds, kādam nepieciešams antonīms. Visvienkāršākajā gadījumā vārdam var pievienot priedēkli “ne” (piemēram, “jauks” un “nejauks”), taču reizēm vārdi ir jāpiemeklē (piemēram, “gudrs” un “dumjš”). Tāpat dažkārt vārdiem ir iespējami vairāki antonīmi, tādēļ pētniekam ir jāspēj piemeklēt konkrētajai situācijai atbilstošāko. Tāpat ir situācijas, kad atrast piemērotu antonīmu ir grūti – šādās situācijās ir opcija pievienot vārdam nolieguma formu, piemēram, “vieglprātīgs” un “nav vieglprātīgs”.¹²³

Visbiežāk semantiskā diferenciāla skalā izmanto no 8 līdz 12 īpašības vārdu pārus, taču pētnieki var izmantot arī tik vien kā četrus, vai tik daudz kā 20, tomēr skalas veidotājam jāprot balansēt starp vispusīgas informācijas noskaidrošanu un tās praktiskumu.¹²⁴

Semantiskā diferenciāla skala kā pētniecības metode ir lieliski piemērota bakalaura darbam par Baltkrievijas protestu atspoguļojumos dažādos medijos, lai noskaidrotu to, kā šie mediji pozicionē Baltkrievijas prezidentu vai protesta dalībniekus – piemēram, kādi īpašības vārdi ir izmantoti, raksturojot Lukašenko. Semantiskajā diferenciāla skalā ievietojot Lukašenko vārdam īpašības – “leģitīms” un “neleģitīms”, iespējams novērtēt konkrēto mediju un tā publikāciju rakstīto. Tāpat ir svarīgi skalā ievietot protesta dalībnieku vērtējumu, piemēram, protestētāji: “agresīvi”/“mierīgi” vai “ļaudi”/“labi”.

Izmantojot semantiskā diferenciāla skalu protesta dalībnieku raksturojumam, tāpat ir būtiski atcerēties par iepriekš minēto protesta paradigmu, kas arī nosaka mediju ieinteresētību notikumos – diferenciāla skalas novērtējumā ir jāiekļauj tādi vērtējamie vārdi, kas palīdz izprast

¹²⁰ Turpat.

¹²¹ Turpat, 3.lpp

¹²² Turpat, 5.lpp

¹²³ Turpat.

¹²⁴ Turpat, 6.lpp

mediju iesaisti un ieinteresētību protesta kontekstā. Tādēļ jāiekļauj arī paša protesta novērtējums – skalas vērtības var būt “inscenēts”/ “paties” un “pamatots”/ “nepamatots”, utt.

Lai iegūtu pilnvērtīgu izpratni par mediju patieso interesi protesta notikumos un to taisnīgu atspoguļojumu, papildu semantiskā diferencāļa skalai un kontentanalīzei ir jāvērtē, kā mediji pamato protesta cēloņus un to, cik bieži tie izvēlas publicēt rakstus par protesta notikumiem konkrētā laika periodā.

5. EMPĪRISKĀ DAĻA

Empīriskajā daļā, izmantojot kvalitatīvo kontentanalīzi, ir noteikts darbam izvēlēto mediju Baltkrievijas protestu atspoguļojums. Protestu dalībnieku un Baltkrievijas prezidenta pozīcija un novērtējums medijos ir pētīts, izmantojot Čārlza Osguda izstrādāto semantiskā diferenciāla skalu. Taču, lai pilnvērtīgi analizētu mediju publikācijas un izdarītu secinājumus par to saturu, ir jāgūst ieskats konkrēto mediju darbībā.

5.1. Mediju “BBC”, “Delfi” un “RT” raksturojums

Bakalaura darbam par Baltkrievijas protestu atspoguļojumam medijos izvēlēti trīs interneta portāli – britu raidsabiedrība “BBC”, Latvijas vadošais interneta portāls “Delfi”, kā arī Krievijā bāzētais un tās varai piederošais “Russia Today” jeb “RT”.

Konkrētie mediji izvēlēti, jo tie pārstāv ne tikai dažādas valstis, bet arī politiskos režīmus, politisko interesi un tuvību Baltkrievijas notikumiem. Latvijā esošais “Delfi.lv” izvēlēts, jo pārstāv postpadomju valsti, kurā ir demokrātija un kas ir gan ģeogrāfiski, gan politiski tuva Baltkrievijai tās kopīgās vēstures un robežas dēļ. Tāpat medijs nav klasificējams kā sabiedriskais medijs, bet privāts – tas pieder Igaunijas uzņēmumam, un tā darbība noris visās trīs Baltijas valstīs – Igaunijā, Lietuvā un Latvijā.

“RT” savukārt kā Krievijas medijs izvēlēts, lai galvenokārt atbildētu uz darbā izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem un problēmu par Krievijas varai pietuvinātu mediju alternatīvo notikumu atspoguļojumu un valsts politisko interešu paušanu medijos. Medijs “RT” pastāv ne tikai kā interneta platforma, bet arī televīzijas – 2010. gada publikācijā tas definēts kā jauns, tomēr zināms kabeļtelevīzijas ziņu kanāls, kas ir Krievijas valdības finansēts “maigās varas” instruments, ar ko veikta Kremļa ārpolitikas paplašināšana un tēla uzlabošanas funkcija.¹²⁵ Tomēr bakalaura darbā, lai spētu salīdzināt dažādu mediju publikācijas viena veida platformā, izvēlēta tā interneta versija – “rt.com”

Lielbritānijā bāzētā britu raidsabiedrība “BBC” (*British Broadcasting Company*) ir izvēlēta, kā starptautisks un savā ziņā no notikumiem attālināts medijs, kas aptver dažādus ievērības cienīgus starptautiskus notikumus, taču Baltkrievijas protestu kontekstā nedala ar to tādas kopīgās īpašības kā vēsturi, politisko režīmu sakritību un ģeogrāfisko tuvumu, tādēļ, iespējams, sniedz pētījumam “vērotāja” un sava mēra neitralitātes funkciju.

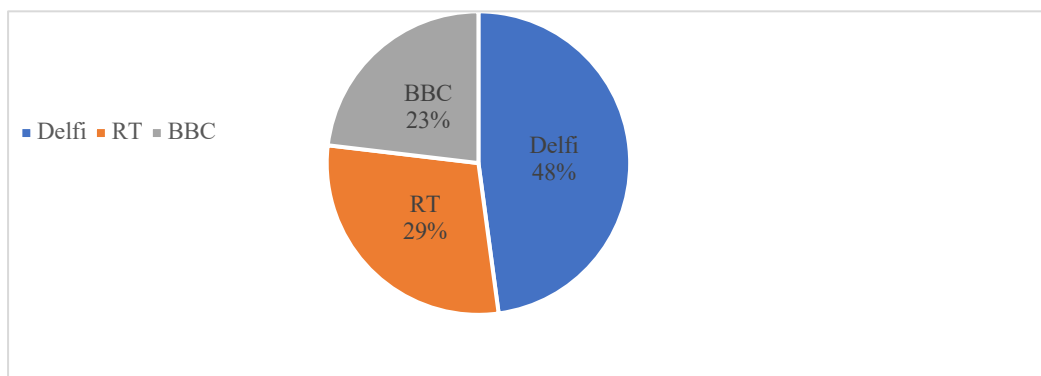
¹²⁵ Ioffe, J. (2010). *What Is Russia Today?* Columbia Journalism Review. Retrieved: https://archives.cjr.org/feature/what_is_russia_today.php

Jāakcentē, ka pētījumā par dažādu žurnālistu darbu atkarībā no medija finansējuma veida, sabiedrības finansētais un dažādu ienākumu avotu veidu pārstāvošais “BBC” definēts kā neitrāls un Lielbritānijas valdībai nepakļauts, taču “RT” jau ievadā nosaukts par propagandas kanālu Kremlim.¹²⁶

5.2. Baltkrievijas protestu atspoguļojuma analīze interneta mediju “Delfi”, “BBC” un “RT” publikācijās

Šajā apakšnodaļā tiek aplūkoti izvēlēto mediju publikāciju par Baltkrievijas protestiem uzskaitījums mēneša laikā un kontentanalīzes rezultāti. Analīze veikta laika posmā no 2020. gada 9. augusta līdz tā paša gada 9. septembrim. Apakšnodaļas beigās ir veikti secinājumi par darbam izvēlēto interneta mediju publikāciju galvenajām iezīmēm un to intensitāti, atspoguļojot rakstus par Baltkrievijā notikušajiem protestiem.

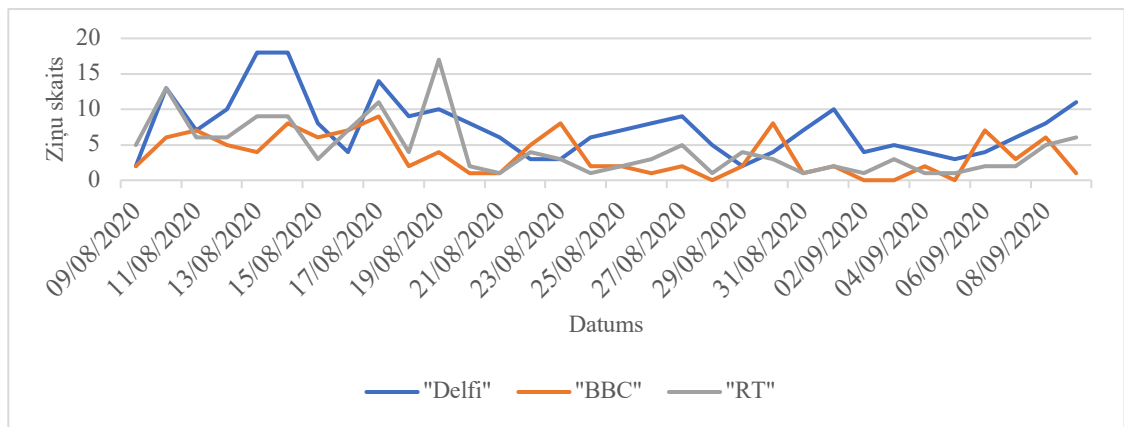
Kopumā medijos “Delfi”, “BBC” un “RT” izvēlētajā laika posmā mēneša ietvarā publicēts teju 500 rakstu – Latvijas medijs “Delfi” līdz 9. septembrim publicējis 236 rakstu par Baltkrievijas protestiem, “BBC” atrodamas 114 publikācijas par šo pašu tēmu, savukārt Krievijā bāzētais “RT” lasītājiem piedāvā 143 rakstus, kas vēsta par notikumiem Baltkrievijā. Jāsecina, ka “BBC” un “RT” publicējuši salīdzinoši līdzīgu skaitu ziņu (*skat. 5.1. att.*), taču “Delfi” vērojams lielāks ziņu daudzums.

5.1.att. Mediju “Delfi”, “BBC” un “RT” viena mēneša publikāciju par Baltkrievijas protestiem skaita salīdzinājums

5.2. attēlā apskatāms visu trīs mediju publikāciju biežuma salīdzinājums pa mēneša dienām.

¹²⁶ Wright, K., Scott, M., & Bunce, M. (2020). *Soft Power, Hard News: How Journalists at State-Funded Transnational Media Legitimize Their Work*. *The International Journal of Press/Politics*, 25(4). P. 610.

5.2.att. Ziņu skaits medijos “Delfi”, “BBC” un “RT” no 2020. gada 9. augusta līdz 2020. gada 9. septembrim

Pēc grafiskā attēlojuma var secināt, ka visi analīzei izvēlētie mediji neklusē – publikācijas par Baltkrievijas notikumiem ir regulāras, taču, visticamāk, atkarībā no pašu notikumu attīstības, mainās arī ziņu skaits. Vērojams, ka gan “Delfi”, gan “BBC”, gan arī “RT” sastopama publikāciju skaita kāpinājums laika posmā no 11. līdz 15. augustam, kad protesti eskalējās.

Tāpat, apkopojot statistiku par kopējo publikāciju skaitu, jāsecina, ka katram medijam ir raksturīgs savs publikāciju skaits dienā, un, iespējams, analizējot publikāciju biežumu plašākā laika posmā, ir secināms šo publikāciju vidējais biežums.

Veidojot katra medija kvantitatīvo publikāciju apkopojumu, jāņem vērā, ka katram medijam ir atšķirīga arhīva pārskatāmība un pieejamība publikācijām. Analīzei visvieglāk pārskatāms bija “Delfi”, jo medijs piedāvā meklēšanas funkciju pēc atslēgvārdiem. “BBC” kvantitatīvais apkopojums prasīja vairāk ieguldījuma, jo, meklējot publikācijas pēc atslēgvārda “Belarus”, tās nav sakārtotas hronoloģiskā secībā.

Ņemot vērā, ka Latvijas Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) daļēji ir bloķējusi medija “RT” jeb “Russia Today” pieeju Latvijā, piekļuve šī medija interneta platformai ir komplicētāka. Lai spētu piekļūt publikāciju arhīvam, tiek izmantota Amerikas Savienoto Valstu bezpeļņas organizācijas mājaslapa “archive.gov”, kas ļauj aplūkot jebkuras mājaslapas publicēto, tostarp “rt.com” arhīvu. “Archive.org” piedāvā aplūkot medija “RT” mājaslapu visā 2020. gada katrā dienā pa konkrētām stundām, līdz ar to, iespējams arī redzēt ne tikai publicētos rakstus, bet arī to izkārtojumu pašā “rt.com”, kas ļauj analizēt publikāciju aktualitāti mediju dienaskārtībā. Tāpat “archive.gov” ir izmantots visu analīzei izvēlēto mediju aplūkošanai konkrētos datumos.

Visu trīs mediju publikāciju kvantitatīvajai analīzei tika atlasītas publikācijas pēc atslēgvārda “Baltkrievija”/ “Belarus” pētījumam izvēlētajā laika posmā – no 9. augusta līdz 9. septembrim. Jāpiemin, ka šim apkopojumam tika uzskaitīts viss mediju publicētais saturs par

Baltkrievijas notikumiem, tostarp sižeti, radio raidījumi – viss, kas ir publicēts kā atsevišķs ieraksts. Savukārt kontentanalīzei ir izmantoti tikai raksti, kas ir visbiežāk sastopamais publikāciju veids gan “RT”, gan “Delfi”, gan “BBC” mājaslapās.

Apskatot “rt.com” mājaslapu no 9. augusta rīta līdz 10. augusta 2 naktī, jāsecina, ka apstiprinās teorētiskajā daļā apskatītā Krievijas stratēģija attiecībā pret Baltkrievijas prezidenta vēlēšanu rezultātiem un “klusuma brīdi” no Krievijas puses – šajā laika posmā Krievijas bāzētais interneta portāls publicējis piecas ziņas par tiem. “Klusuma brīdis” arī pamatojas ar laika posmu no 12. līdz 15. augustam, kad “Delfi” un “BBC” sasniegts rekordliels ziņu skaits, taču “RT” – salīdzinoši mazs.

Ņemot vērā mājaslapas izkārtojumu, ziņas par Baltkrievijas vēlēšanu rezultātu izraisītajiem protestiem šķietami vieš ne visai nozīmīgu ziņu iespaidu – ziņu attēli vairāk fokusējas uz militārā transporta, militārpersonu un vēlētāju rindu attēlojumu. Vienā no piecām ziņām attēlā ir aizturēts protesta dalībnieks. Tāpat jāpiemin, ka “RT” publikāciju vizuālie materiāli ir vairāk vērsti uz iepriekš minēto militarisma atspoguļojumu – medijs piedāvā video un fotogrāfijas ar militāro tehniku un saturiski vērš uzmanību uz brīdinājumiem par nepakļaušanos.

Savukārt “BBC” publikācijas ir vērstas uz konkrētu notikumu attīstību – statistiski šajā medijā nav raksturīga kontinuitāte – vairākas dienas medijs npublicē ziņas par Baltkrieviju vispār, taču citās sastopamas pat 9 un 8 ziņas diennaktī, kas nav tieši saistītas ar protestu saasināšanos, par ko liecina abu pārējo mediju vienmērīgā ziņu plūsma. Tāpat medijs “BBC” katru reizi atgādina, kas ir Baltkrievija, kur tā atrodas, kā arī sniedz plašu kontekstu par notikumiem – aplūkojot katru no 144 rakstiem nav nepieciešamas priekšzināšanas, jo publikācija sniedz ieskatu par to. Tāpat medija publikācijās nereti sastopamas vizualizācijas ar Baltkrievijas ģeogrāfisko novietojumu – bildes ar Austrumeiropas atrašanās vietu pasaules kartē ļauj secināt darba teorētiskajā daļā pieminēto nozīmi valstu ģeogrāfiskajam tuvumam starptautisko attiecību kontekstā – pierādās, ka “BBC” kā starptautisks medijs ir no notikumiem attālāks, nekā “RT” un “Delfi”.

Publikāciju uzskaitījums un kvalitatīvās kontentanalīzes rezultāti apliecina, ka “Delfi” izceļas ar lielu atrāvumu publikāciju skaita ziņā atšķirībā no “BBC” un “RT”. Tāpat, atšķirībā no “BBC”, šis medijs Baltkrievijas notikumus pasniedz kā visiem zināmus – konteksts par pašu notikumu sākumu un iemesliem ir publikāciju beigās. Veicot visu mediju publikāciju uzskaitījumu, jāpiemin, ka “Delfi”, atšķirībā no “BBC” un “RT” sniedz visvairāk rakstveida publikāciju – sastopami vien dažī radio ieraksti (podkāsti).

Jāņem vērā, ka interneta mediju priekšrocība ir neierobežots ziņu apjoms un konkrēta temata biežums/ atkārtotāšanās, pretēji, piemēram, drukātajai presei vai televīzijai. Tāpēc

jāsecina, ka mediju izvēle publicēt konkrētos rakstus ir cieši saistīta ar žurnālistu viedokli par temata atspoguļošanas nepieciešamību un mediju dienaskārtību.

Veicot kvalitatīvo kontentanalīzi, un, apkopojot rezultātus par protestu atspoguļojumu medijos, ir atlasītas biežāk lietotās īpašības, ar kādām raksturotas analīzei izvēlētās kategorijas, piemēram, kāds ir Aleksandrs Lukašenko, protesta dalībnieki un pats protests. No biežāk lietoto īpašību kopuma tika atlasītas tās, no kurām var veidot semantiskā diferenciāla skalu. Šiem īpašības vārdiem ir piemēklēti atbilstoši antonīmi. Piemēram, ja medijs “RT” protesta dalībniekus bieži vien nosauc par agresīviem, tad pretstats šādā gadījumā ir “miermīlīgi”.

Tekstu analīzē piedāvātās protesta dalībnieku, Aleksandra Lukašenko un protesta īpašības noteiktas skalā no -3 līdz +3, kuras vidū ir arī 0, kas tiek izmantota, ja mediju publikācijās konkrētais novērtējums nav sastopams un apzīmē neitralitāti. -3 nozīmē sliktu attieksmes attēlojumu, un, hronoloģiski virzoties, +3 nozīmē ļoti labu attieksmes atspoguļojumu medija publikācijās.

Semantiskā diferenciāla dimensijas darbā par protestu atspoguļojumu ir vērtējuma, aktivitātes, spēka un stabilitātes dimensijas. Ar vērtējuma dimensiju tiks noteikts vērtējums – piemēram, protesta dalībnieki ir labi vai slikti; Aleksandrs Lukašenko ir jauks vai nejauks. Aktivitātes dimensija palīdzēs noteikt, piemēram, protesta dalībnieku aktivitāti vai pasivitāti un to, kādas ir pašas protesta demonstrācijas – skaļas vai klusas, mierīgas vai trauksmainas.

Spēka dimensija lieliski kalpo Lukašenko leģitimitātes noteikšanai – vai viņš mediju skatījumā vērtēts kā stiprs, vai vājš prezidents, kā arī, kādi ir paši protesta dalībnieki. Tāpat stabilitātes dimensija semantiskā diferenciāla skalā ir lielisks instruments valsts varas un tautas nostājas noteikšanai – ar šīs dimensijas palīdzību un tai piemērotajiem atlasītajiem īpašības vārdiem var analizēt minēto personu racionalitāti/ emocionalitāti vai padevību/ nepakļāvību.

5.2.1. Kontentanalīzes rezultāti

Nemot vērā katra medija ziņu skaita atšķirības, lai veiktu pilnīgu un reprezentatīvu protestu atspoguļojuma kvalitatīvo kontentanalīzi, tai ir izvēlēts konkrēts publikāciju skaits katrā medijā – 20 rakstu, kopumā kvalitatīvai izpētei pakļaujot 60 dažādas publikācijas. Raksti ir izvēlēti nejauši, taču tā, lai iekļautu visu analīzei izvēlēto laika periodu – no 2020. gada 9. augusta līdz 9. septembrim.

Veicot Latvijas interneta medija “Delfi” kontentanalīzi, jāakcentē, ka atsevišķas publikācijas fokusējas uz konkrētu protestu aspektu, ietverot plašāku analīzi. Piemēram, 14. augustā publicēts maksas viedokļa raksts “*Māris Zanders: Kas galvās omoniešiem Baltkrievijā?*”, kura autors Māris Zanders plaši analizē un izsakās par drošībniekiem. Publikācijā tiem veltīti tādi raksturojoši vārdi kā “deģenerāti”, “nežēlīgi”, “neadekvāti”,

“brutāli”, “omonieši”. Tāpat rakstīts, ka tie “ņirgājas”, “pazemo”, savukārt paši protesti raksturoti kā “zvērības”. Citā viedokļa rakstā Aleksandrs Lukašenko dēvēts par “divdesmit sešus gadus pie varas esošo batjku”, un protesti – par “barbariskām nežēlībām”.

Tomēr jāņem vērā, ka šī raksta žanrs ir viedoklis, un tā beigās ir atrunāts, ka “Šis ir autora viedoklis, kas var nesakrist ar “Delfi” redakcijas nostāju”. Tomēr medija izvēle publicēt šādus rakstus, autoresprāt, ļauj iekļaut arī viedokļu rakstus darba analīzē. Tāpat kontentanalīzē apkopoti konkrētajā posmā tapuši raksti, kas iekļauti “Delfi” maksas versijā “Delfi Plus.” Šādi raksti konkrētajā laika periodā un izvēlētajās publikācijās bija trīs.

Analizējot “Delfi” ziņu rakstus, jāuzsver parādība, ka, ja publikācijas avots ir ziņu aģentūra “LETA”, tad Aleksandrs Lukašenko tiek dēvēts par prezidentu, taču, ja raksts ir pašu “Delfi” veidots, tad Lukašenko visbiežāk ir definēts kā “valsts galva”, “26 gadus pie varas esošais”, vai “autoritārais līderis”. Tāpat ir izmantots visnotaļ neitrāls vārds “līderis”.

“Delfi” kontentanalīzes rezultāti apliecina, ka visos ziņu rakstos ir minēts protestu iemesls. Ir minēta fona informācija par protesta cēloņiem, kā arī pievienots neliels vēsturiskais konteksts. Šo ziņu izskaņā visbiežāk pievienotas divas rindkopas: *“Saskaņā ar oficiālajiem rezultātiem Baltkrievijas prezidenta vēlēšanās 9.augustā līdzšinējais valsts galva Aleksandrs Lukašenko ieguvis 80,1% balsu, bet opozīcijas kandidāte Svetlana Tihanovska - 10,1%, taču opozīcija uzskata, ka vēlēšanu rezultāti ir viltoti, un vēlēšanās pārliecinoši uzvarējusi Tihanovska.*

Galvaspilsētā Minskā kopš 9.augusta nerimst protesti pret vēlēšanu viltošanu un prezidentu Lukašenko, kas bieži pārauguši protestētāju sadursmēs ar drošības spēkiem. Protestu gaitā vairāki tūkstoši cilvēku aizturēti, vairāki simti ievainoti. Daudzu uzņēmumu strādnieki pieteikuši streikus.”

Tāpat ir pievienotas hipersaites uz citām publikācijām, kas sniedz plašāku ieskatu par notikumiem. Šīs informācijas nav sastopamas viedokļa rakstos vai plašākas analīzes maksas publikācijās, kuros šī pati informācija ir izklāstīta publikācijas ievadā vai pašā saturā.

Veicot “Delfi” publikāciju kontentanalīzi, jāsecina, ka medijs ziņu saturā vairāk fokusējas uz valsts varas un drošības spēku agresivitāti un nežēlību, taču mazāk raksturo protesta dalībniekus. Ir minēts, ka tie iziet ielās, dažkārt akcentēti to izmantotie saukļi, taču ir mazāk informācijas par to, vai protestētāji ir miermīlīgi, vai agresīvi. Šķietami vislabāk attiecības starp protesta dalībniekiem un drošībniekiem raksturo 6. septembrī publicēta ziņa, kuras ievadā teikts: *“Pēc miermīlīgas masu demonstrācijas "Vienotības gājiens", kas svētdien, 6. septembrī, notika Baltkrievijas galvaspilsētā Minskā, sākusies tās dalībnieku aizturēšana, vēsta "Meduza.io".”*

Kontenanalīzes kategorijās (1. pielikumā) ir apskatīta arī “vainīgo” izcelšana publikācijās, kas paredzētas, lai analizētu mediju nostāju par to, kurš ir atbildīgs par protestiem, kādi ir to iemesli. “Delfi” publikācijās nav manāma “rādīšana ar pirkstiem” uz vainīgajiem, taču ir parādīta pretstata nostādne, kas ļauj lasītājiem secināt, ka vainīga ir Baltkrievijā esošā vara. Rakstos tiek izceltas pretrunas starp valsts oficiālo informāciju un patiesajiem notikumiem, citu valstu viedokļiem. Piemēram, *“Baltkrievijā kopš 9. augusta prezidenta vēlēšanām, kurās 26 gadus valdījušais Lukašenko uzvarēja ar 80% balsu, nerimst protesti. Vēlēšanas Rietumos netiek atzītas par demokrātiskām un opozīcija tās rezultātus uzskata par viltotiem.*

Medijos parādās arvien vairāk liecību par drošības iestāžu darbinieku vardarbību pret protestētājiem, kas īpaši izteikta bija protestu pirmajās dienās.”

Teju katrā publikācijā ir pievienoti video un foto galerijas, kas katram skatītājam ļauj to saturu interpretēt pa savam. Gan fotoattēli, gan video visbiežāk parāda agresiju no policijas, ievainotus cilvēkus, drošībasniķu un protesta dalībniķu sadursmes.

Ziņu saturā bieži vien tiek parādīts pretpols – valsts oficiālais viedoklis par notikumiem, piemēram, *“Lukašenko arī paziņoja, ka 60% fotogrāfiju ar vardarbībā cietušajiem ir “feiks”. Vienlaikus viņš aicināja “piedot drošībasniķu kļūdas”. “Tie ir jūsu cilvēki. Pat, ja viņi ir kļūdījušies, piedodiet viņiem,” drošībasniķus aizstāvēja prezidents.”.*

Jāpiemin, ka, ielūkojoties “archive.org” ir manāms, ka protestu laikā pie “Delfi” mājaslapas logo tika pievienots agrākais Baltkrievijas karogs, kas aktīvi izmantots kā protesta simbols. Šāds solis – pievienot protesta simbolu pie logo (4. pielikumā) liecina, ka medijs nenoliedzami nostājas protesta dalībniķu pusē, simbolizējot atbalstu valsts varas maiņai. Tāpat var secināt, ka pierādās darbā teorētiskajā daļā apskatītais – medijs nevar protestus atspoguļot absolūti objektīvi un politiski neitrāli – plašāk analizējot tēmu neizbēgami nākas nostāties vienā vai otrā pusē, ko arī apliecina simbolisks senā Baltkrievijas karoga izmantojums “Delfi” mājaslapā, kā arī saturs publikācijās, kurās ir iztirzāta Baltkrievijas opozīcijas nostāja, taču nav plašu komentāru no tā, kas par protestiem sakāms Aleksandram Lukašenko vai citiem varai pietuvinātām personām.

Veicot Lielbritānijas medija “BBC” kontentanalīzi, jāsecina, ka šis medijs izvairās Aleksandru Lukašenko definēt kā diktatoru vai autoritāru līderi, taču dažkārt piemin, ka viņš ir “tā dēvētais Eiropas pēdējais diktators”. Visbiežāk Lukašenko dēvēts par “Mr Lukashenko” jeb misteru Lukašenko, kādā rakstā Aleksandrs Lukašenko nosaukts par “vīru, kas vadījis valsti jau 26 gadus”.

Šis medijs izceļas ar plašu analīzi un kontekstu – katra ziņa satur daudz un dažādas fona informācijas.

Ziņu rakstiem autoru vārdi ir reti sastopami, taču analītiskos materiālos tie ir minēti. Piemēram, 9. augusta rakstā par protesta akcijām ir atsevišķa nodaļa “*Shock at police brutality as testimonies mount*”, kuras autore ir “BBC” žurnāliste Olga Ivšina.

Atšķirībā no “Delfi”, “BBC” publikāciju fona informāciju – notikumu iemeslu, vēlēšanu datumu un citas nianses izvieto raksta sākumā uzreiz pēc pirmās rindkopas.

15. augustā publicētā rakstā “*Belarus: Thousands protest outside state TV building*” minēts, ka vēlēšanu dienā Baltkrievijas televīzijas kanāli publicēja vien pašreizējā prezidenta Aleksandra Lukašenko piekritēju viedokļus un ignorēja valstī notiekošos protestus. Taču šie valstij piederošie kanāli pēc tam publicējuši vardarbīgas ainas no protesta, brīdinot par nepakļaušanos. Šāda informācija ļauj secināt, ka publikācijas autors ir veicis plašu analīzi un izpēti par notikumiem, tādējādi lasītājs var izdarīt secinājumus par protestos notikušo. Tāpat medijs uzsver Lukašenko sadarbību ar Krieviju un tās solījumiem nodrošināt militāros spēkus, ja radīsies tāda nepieciešamība.

Jāsecina, ka “BBC”, tāpat kā “Delfi” fokusējas uz policijas vardarbības atspoguļošanu, mazāk informējot par to, kāda ir protesta dalībnieku uzvedība.

Pēc kontentanalīzes rezultātiem var secināt, ka britu medijs “BBC” reti atsaucas uz kādu informācijas avotu – bieži vien nav minēts, no kurienes informācija ir iegūta.

“BBC” publikācijās dažkārt manāma dažu pavisam vienkāršu faktu atainošana par Baltkrieviju – piemēram, kur tā atrodas, kādas ir tās kaimiņvalstis un kādēļ tas ir būtiski. Šajā aprakstā ir minēts, ka Lukašenko ir Eiropas pēdējais diktators, Krievijas sabiedrotais un ka viņa valsts pārvaldē tiek izmantota cenzūra un policijas uzbrukumi.

25. augusta “BBC” publikācijā uzsvērta kāda intervijas daļa ar Baltkrievijas opozīcijas līderi Svetlanu Tihanovsku, kas sacīja, ka protesti nav vērsti ne pret, ne par Krieviju vai Eiropu, kas ļauj secināt, ka medijs iedziļinās tematā un uzsver opozīcijas nostāju.

Jāpiemin, ka pilnīgi visas kontentanalīzē iekļautās “BBC” publikācijas satur bildes un/vai video no protestiem. “BBC”, gluži kā “Delfi”, katrā publikācijā paskaidro protestu cēloni, vēlēšanu datumu un rezultātus. Arī šis medijs nereti uzsver, ka Lukašenko pie varas ir jau 26 gadus.

“BBC” aktīvi publicē video no Baltkrievijas protestiem, kuros redzams, kā “OMON” pārstāvji aiztur miermīlīgus protesta dalībniekus. 1. septembrī publicētā rakstā redzams, kā aizturēti studenti, un ierakstā zem video aprakstīts kopsavilkums par pašiem protestiem, kā arī iekļauts iepriekš minētais fakts, ka Lukašenko pie varas ir jau 26 gadus.

Kopumā jāsecina, ka medijs savu nostāju pauž līdzīgi kā “Delfi” – pasniedzot faktus un pēc tam pretstatu tiem – Baltkrievijas prezidenta un varas oficiālo viedokli, kas ļauj secināt, ka starp patiesību un Baltkrievijas varu pastāv disonanse.

“BBC” nostāja izpaužas ziņu saturā – medijs vēsta par opozīcijas cīņu, publicē cilvēkstāstus no demokrātijas cīnītāju puses, taču medija saturā nav sastopamas, piemēram, intervijas ar Aleksandru Lukašenko, kādu viņa atbalstītāju, vai varai pietuvinātām personām.

“RT” kontentanalīzes rezultāti apliecina, ka medijs neslēpj policijas klātbūtni un ietekmi protesta kontekstā, taču ziņās manāms, ka tiek uzsvērts militarisms – vēlēšanu dienas, 9. augusta ziņās tiek piedāvāts vērot video, kā militārtransporta iebrauc Minskā.

Jāsecina, ka medija “RT” komunikācijas stils – vizuāls ziņas noformējums neatšķiras no citu mediju publikācijām – ir izmantoti video, fona informācija, sociālā medija “Twitter” ieraksti, foto galerijas, un tā tālāk, taču šo publikāciju pašmērķis ir šķietami citādāks – tajā paustas atšķirīgas vērtības un naratīvi. Piemēram, ja “BBC” ziņa iekļauj video ar militārtransportu – tankiem, tas vieš nedrošības sajūtu, taču “RT” to pasniedz kā valsts varas spēku, aizsardzību un iespējamus draudus nepakļaušanās gadījumos.

Tāpat “RT”, gluži kā “BBC” un “Delfi” iekļauj fona informāciju par notikumiem, taču tās saturs krasi atšķiras. Ja divi iepriekšminētie mediji simbolizē Lukašenko ilgo varu, tad “RT” lasītājiem sniedz informāciju citā rakursā – ka “Lukašenko **tiek apsūdzēts** no pret valsti vērstajiem protestētājiem”, kas ļauj secināt, ka medijam, izmantojot atstāstījuma izteiksmi, tiek parādītas šaubas vai nepārliciecinātība par ziņas patiesumu.

Jāpiemin, ka pirmajā dienā kopš vēlēšanām, medijā “RT” izskan ārvalstu ietekme – atsaucoties uz Aleksandru Lukašenko, medijs izceļ iespējamību, ka pie protesta dalībnieku vardarbības ir vainojamas ārvalstis, kas cenšas destabilizēt valsti. (*Lukashenko, who is seeking a sixth term, has repeatedly claimed that **foreign forces are planning to incite violence on the day of the election and destabilize the situation in the country.***) Šāds ziņas saturs ļauj secināt, ka medija publicētais krasi atšķiras no pārējiem analizētajiem medijiem.

Vairākas medija “RT” publikācijas fokusējas uz vardarbības izpausmēm, nepiešķirot tam plašāku konteksta informāciju. Piemēram, 10. augustā publicētais raksts “*Police truck rolls through crowd & ‘hits protester’ who jumped on its hood in Belarus (DISTURBING VIDEOS)*” iekļauj video, taču nesniedz informāciju par pašu protestu cēloņiem. Ziņas virsrakstā iezīmējas medija nostādne par policijas un protesta dalībnieku vardarbības esamību – policija “it kā” uzbrauc demonstrantam, kurš “pats ir lecis uz auto pārsega”.

Lai gan darbā nav veikts statistisks uzskaitījums ar konkrētu personu citātu biežumu, ir manāms Aleksandra Lukašenko un Vladimira Putina viedokļu īpatsvara atšķirības analizētajos medijos – “BBC” visbiežāk pauž dažus teikumus no valsts oficiālā viedokļa, kamēr “Delfi” plašāk izvērsē pretrunu starp Lukašenko un varas pārstāvju teikto pret objektīvajiem notikumiem. Savukārt “RT” izceļas ar izvērstu viedokļu pārsvaru no līderu pārsvaru – tiek plaši citēts gan Lukašenko, gan Putins.

Jāatzīst, ka medijs dažkārt piemin Lukašenko prezidentūras ilgumu un to, ka 2020. gada vēlēšanu rezultāti ir raisījuši sabiedrības pretrunas. Taču nav minēta ne prezidenta autoritārā daba, ne tas, ka vēlēšanu rezultāti tiek noliegti starptautiskā vidē. Tāpat ir manāma vienas puses uzsvēršana un otras “viedoklis” – “Lukašenko ir guvis 80% balsu, un **opozīcija apgalvo**, ka balsojuma rezultāti ir nepatiesi” nevis, ka “balsojuma rezultāti ir nepatiesi, un Lukašenko turpina cīņu par autoritārās varas saglabāšanu”.

Apskatot “RT” publikāciju fokusu, ir secināms, ka ir pamanāma bieža Krievijas pieminēšana, kas arī ir loģiski Krievijas bāzēta medija pazīme. Apskatot īsu un Baltkrievijas/Krievijas varai nepiekrītīgu publikāciju saturu, ir konstatējama papildu “ieroča” izmantošana pretrunu mazināšanai – piemēram, ziņā “*EU foreign ministers to discuss potential Belarus sanctions on Friday – Sweden*” raksts sastāv vien no trīs rindkopām, taču tām seko plašs un pārredzams diskusijas panelis, kas sastāv no bagātīgu, gramatiski pareizu un austrumu valstīm ideoloģiski atbilstošu komentāru saturu, kas noliedz un diskreditē rietumu valstis, vaino tās citos sankciju piemērošanas gadījumos, piemēram, Ķīnai. Komentāri (3. pielikumā) tiek pamatoti ar “faktiem”, kā arī ir samērā saturiski, kas ļauj secināt, ka tie, iespējams, tiek rediģēti, pielāgoti, vai rakstīti no pašu mediju puses.

Bieži vien protestu dalībnieku un policijas raksturojums “RT” publikācijās slēpjas antonīmos – medijs neraksta, ka policija ir nepamatoti agresīva un brutāla, taču raksta, ka ārzemju mediji sniedz nepatiesas ziņas, apgalvojot, ka policija Baltkrievijas protestos ir vardarbīga. Līdz ar to secināms, ka medija pamatnostādne ir, ka policija ir vērtējama kā miermīlīga vai arī, atsevišķās publikācijās, pamatoti agresīva.

Kontentanalīzes rezultāti apliecina, ka “RT” protestu cēloņos visbiežāk vaino ārvalstu (rietumu) ietekmi. 18. augusta rakstā ir vainotas ne tikai ārvalstis, bet arī konkrēts to pārstāvošs medijs – “BBC”. Raksts vēsta, ka “BBC” Baltkrievijas protestu komentāram ir intervējuši poļu neonacisma piekritēju, savukārt Polijas medijs “NFP” šo personu dēvē par poļu žurnālistu.¹²⁷ Šādas krasas atšķirības norāda par ārvalstu nomelnošanu un “vainīgo meklēšanu” ārpus Baltkrievijas ietvara.

Novērojams, ka “RT” visbiežāk atsaucas uz augstāko valsts amatpersonu teikto, nevis uz citām ziņu aģentūrām. Rakstu titulbildēs visbiežāk ir attēloti valsts līderi – Lukašenko, Putins vai kāds cits. Tāpat bieži vien bildēs ir policija, tanki, ieroči.

¹²⁷ Tilles, D. (2020). *Released Polish journalist tells of torture during detention in Belarus*. Notes From Poland. <https://notesfrompoland.com/2020/08/14/released-polish-journalist-tells-of-torture-during-detention-in-belarus/>

Protestiem eskalējoties un publikāciju intensitātei augot, “RT” ir vērojama izmisīgāka ārvalstu vainošana un dezinformācijas klātbūtne – piemēram, 19. augustā publicēts raksts *“Lukashenko says videos of Russian troops in Belarus are 'fake' – Minsk more worried about NATO movement in Poland & Lithuania”*, kas parāda Baltkrievijas varas pamatnostādni – noliegšanu, ārzemju vainošānu un meliem. Tāpat informācija, ko “Delfi” un “BBC” pasniedz kā faktus, “RT” liek “pēdiņās” vai raksta atstāstījuma izteiksmē. Piemēram, ja “Delfi” raksta, ka policijas vardarbība un brutalitāte izraisījusi cilvēku nāvi, tad “RT” apgalvo, ka protestētāju un policijas sadursmes ir izraisījušas dažus nāves gadījumus, un policija ir apsūdzēta “brutalitātē”.

Kopumā var secināt, ka, neiedziļinoties saturā, visi trīs analizētie mediji publicē relatīvi līdzvērtīgas ziņas – gan to biežumā, gan apjomā, gan arī vizuālos elementos. Taču, veicot kvalitatīvo kontentanalīzi, būtiski iezīmējas, ka Krievijas varai pietuvinātais medijs “RT” ieņem citu nostādni un viedokli par notikumiem Baltkrievijā. Analīzes rezultāti apliecina, ka teju katrā publikācijā ir izvirzītas spekulācijas par ārzemju (tas ir, rietumvalstu) ietekmi vardarbības radīšanā un protestu eskalācijā. Tāpat ir manāms, ka medijs plaši atspoguļo Vladimira Putina un Aleksandra Lukašenko viedokli un abu valsts pārstāvju sadarbību, taču no 20 analizētajiem rakstiem nevienā netika pausta opozīcijas nostāja vai viedoklis. Tāpat analizētajos rakstos nebija vizualizāciju ar policijas izraisīto vardarbību, cilvēku sagūstīšanu – attēli un video pārsvarā sastāvēja no militārā transporta vai kopējo protesta ainu – cilvēku pūli.

Jāsecina, ka “Delfi” un “BBC” komunikācijas stilā savstarpēji ir daudz līdzīgāki, taču Latviju pārstāvošajam “Delfi” ir raksturīgs tuvums notikumiem – to apliecina ne tikai liels ziņu skaits, bet arī izvērsti stāsti par opozicionāru gaitām Baltkrievijā vai latviešu iesaisti protestu notikumos. Savukārt “RT” no pārējiem analizētajiem medijiem atšķiras ar saturisko vēstījumu – apliecinās darba teorētiskajā daļā apskatītā Krievijas ietekme postpadomju informācijas telpā. Tāpat jāakcentē, ka “RT” saturā biežāk manāma nevis klaja dezinformācija, bet maldinoša informācija, kas, kā iepriekš minēts, manāma vien, zinot kontekstu un salīdzinot dažādos medijos atspoguļoto.

5.2.2. Semantiskā diferencāļa skalas rezultāti

Veicot kvalitatīvo kontentanalīzi bakalaura darbam izvēlēto mediju publikācijās, ir manāma dažādu īpašības vārdu, kas raksturo ar protestiem saistītas tēmas, atkārtotības. No biežāk raksturojošo Baltkrievijas prezidenta un protestu dalībnieku īpašību kopuma tika atlasītas tās, no kurām var izveidot semantiskā diferencāļa dimensijas un salīdzināt šīs īpašības izvēlēto mediju publikācijās.

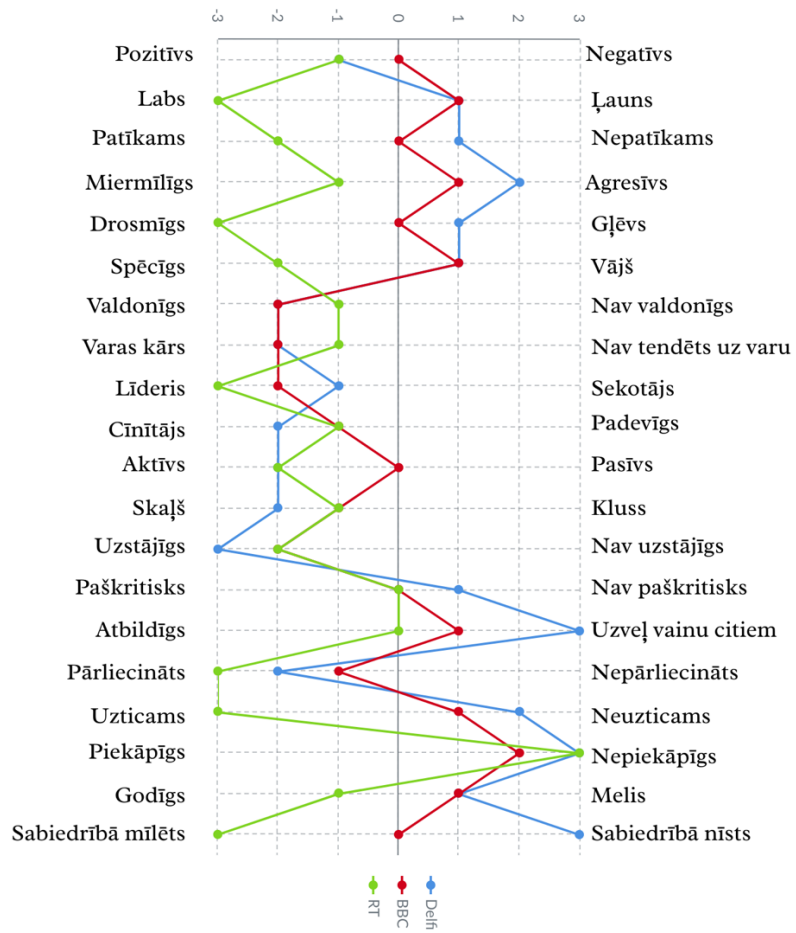
Šiem vārdiem ir piemēklēti atbilstoši antonīmi. Rezultātā ir apkopoti četri dimensiju pāri – vērtējuma, aktivitātes, spēka, un stabilitātes.

Jau iepriekš minēts, ka analīzei piedēvētās īpašības tiks noteiktas skalā no -3 līdz +3. To starpā ietverta arī nulle, kas norāda uz neitralitāti vai īpašības nepieminēšanu publikācijā.

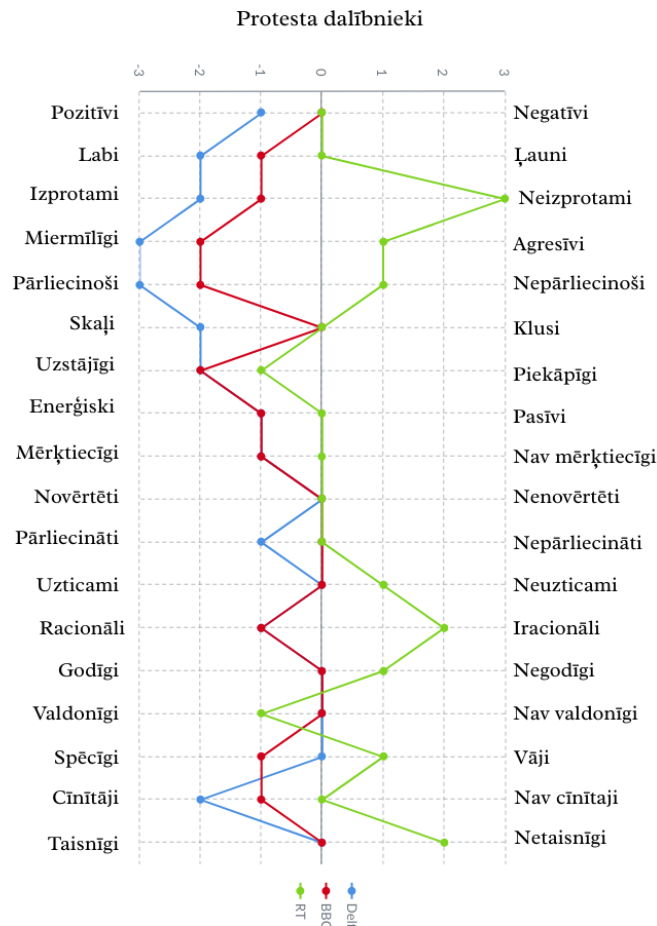
Ņemot vērā darba specifiku un to, kādi objekti ir pakļauti semantiskās diferenciāla skalas vērtēšanai, darba gaitā netiek aptaujāti respondenti, taču tika izmantotas mediju publikācijas un meklēti īpašības vārdi vai kopējais novērtējums, kas pētījuma autorei ļauj izdarīt secinājumus par rakstā pausto. Piemēram, ja medijs raksta, ka “policijas brutalitātes dēļ tiek aizturēti miermīlīgi protesta dalībnieki” var secināt, ka policija vērtējama kā agresīva un neizprotama, savukārt protestētāji – kā miermīlīgi un labi, savukārt, ja medijs uzsver Baltkrievijas līdera paustos draudus un viņa varu pār tautu, tad var secināt, ka Aleksandra Lukašenko spēka dimensijā manāmas līderības un varas kāres īpašības. Jo vairāk publikācijās ir uzsvērtas, jo lielāka vērtība piešķirta semantiskā diferenciāla skalā.

Šāds publikācijās paustais vērtējums ir analizēts gan Aleksandra Lukašenko, gan protesta dalībnieku atspoguļojumā. Semantiskā diferenciāla skalai atlasītas tās pašas publikācijas, kas, veicot kontentanalīzi, kopskaitam sasniedzot 60 (skat. 5.3. att., 5.4 att.).

Aleksandrs Lukašenko

5.3.att. Semantiskā diferenciāla skalas rezultāts Aleksandra Lukašenko atspoguļojumā

5.4.att. Semantiskā diferenciāla skalas rezultāts protesta dalībnieku atspoguļojumā

Semantiskā diferenciāla skalas rezultāti apliecina, ka gan Aleksandrs Lukašenko, gan protesta dalībnieki medijos tiek raksturoti, taču to vērtējums atšķiras – visneitrālāk sabiedriskā protesta iesaistītās puses raksturo britu medijs “BBC”, taču “Delfi” un “RT” izvēlas krasāk atspoguļot gan Aleksandru Lukašenko, gan protesta dalībniekus, kas vēršas pret līderi.

Analizējot protestu atspoguļojumu pēc atlasīto īpašības vārdu klātbūtnes publikācijās, ir secināms, ka “RT” izvairās plaši vērtēt protesta dalībniekus – rakstos nav minēta viņu motivācija, mērķtiecība, pārliecība un citas vērtējuma, spēka un aktivitātes dimensijas, taču, ja medijs iekļauj protesta dalībnieku raksturojumu, tad visbiežāk minēta neizpratne, to iracionālā daba. Dažkārt ir minēts, ka demonstranti ir uzstājīgi, taču, atšķirībā no “BBC” un “Delfi” šī uzstājīguma iemesli ir sagrozīti vai nav minēti vispār.

Savukārt Aleksandra Lukašenko tēla atspoguļojumā ir manāmas krasas atšķirības starp “rietumu” un Krievijas varai pietuvināto mediju. Dažkārt īpašības šķietami sakrīt, piemēram, visi mediji vērtē Baltkrievijas ilggadējo līderi kā nepiekāpīgu, taču nepiekāpīguma pozitīvās un negatīvās īpašības medijos raksturotas citādi – “Delfi” un “BBC” uzsver viņa ilgo varu un aicinājumu no tās atteikties ignorēšanu, taču “RT” nepiekāpību raksturo kā cīņas spar pret

neizprotamajiem protesta dalībniekiem. “RT” Aleksandra Lukašenko raksturojumā ir uzsvērtā viņa personība, kas tiek sabiedrībā mīlēta. Analizējot publikācijas ir manāms liels viņa citātu īpatsvars. Tāpat uzsvērtas viņa draudzīgās attiecības ar Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu un Krievijas labvēlība.

Gluži tāpat kā mēdz sakrist konkrētu protesta dalībnieku vai Aleksandra Lukašenko īpašību raksturojums visos medijos, kaut gan šī vārda nozīme atšķiras, vērojamas arī līdzvērtīgas iezīmes visu mediju publikāciju stilā – “RT” publikācijas sākotnēji šķietami neliecina par dezinformācijas, maldinošas informācijas vai politisko interešu klātbūtni, taču, salīdzinot šīs ziņas citos medijos, redzams, ka, ja arī Krievijai pietuvinātais medijs nedeinformē tiešā valodā, tas virkni faktu noklusē, vai pasniedz kā ārvalstu spekulācijas, baumas.

SECINĀJUMI

Balstoties uz darba teorētiskajā daļā aplūkoto un empīriskajā daļā izpētīto, ir gūtas atbildes uz bakalaura darba pētnieciskajiem jautājumiem – gan kontentanalīzes, gan semantiskā diferenciāļa skalas rezultāti apliecina Krievijas politisko interešu klātbūtni medijā “RT”. Tāpat pētījuma rezultāti sniedz ieskatu protestu atspoguļojumā visu trīs mediju publikācijās.

Kvantitatīva publikāciju uzskaitē apliecina darba teorijas daļā apskatīto protesta paradigmu – jo plašāki, skaļāki un pamanāmāki protesti, jo vairāk ziņu publicēts visos medijos.

Darba izvirzīto mērķi – noskaidrot, kādas atšķirības vērojamas mediju “Delfi”, “BBC” un “RT” publikācijās, ir sasniegts – gan kontentanalīze, gan semantiskā diferenciāļa rezultāti parāda dažādu protesta aspektu atspoguļojuma atšķirības. Tāpat darba mērķis secināt būtiskas izmaiņas kopējā ziņu skaitā mēneša laikā ir sasniegts – pētījumā redzams, ka visvairāk publikāciju Baltkrievijas protestiem laika posmā no 2020. gada 9. augusta līdz 2020. gada 9. septembrim ir vēltījis Latvijā bāzētais medijs “Delfi”, taču pētījuma sākumā izvirzītais pieņēmums, ka Krievijā bāzētais medijs “RT” publicēs krietni mazāk ziņu, neapstiprinājās.

Secināms, ka mediji un protesta dalībnieki ir sasaistē viens ar otru – protesta dalībnieki vēlas iegūt mediju uzmanību, lai paustu sava protesta iemeslus un palielinātu sabiedrības rezonansi, savukārt mediji reaģē uz skatuviskākām demonstrācijām, ko apliecina pētījuma empīriskajā daļā attēlotā intensitātes tabula – eskalējoties protestiem, visu apskatīto mediju publikāciju skaits attiecībā pret to vidējo publikāciju skaitu, palielinājās.

Sākot darbu, tika izdarīts pieņēmums, ka medijs “RT” publicēs vismazāk ziņu no trim izvēlētajiem medijiem, taču bakalaura darba ietvaros veiktā analīze un publikāciju uzskaitījums par to neliecināja – tas publicējis par 29 publikācijām vairāk nekā “BBC”. Jāsecina, ka, lai arī medija saturā ir skaidri manāmas Krievijas politiskās ietekmes iezīmes, medijs “RT” izvēlas neklusēt par notikumiem kaimiņvalstī, taču, atšķirībā no “Delfi” un “BBC” rod citādāku pieeju un virzienu šo notikumu atspoguļošanā.

Teorētiskajā daļā apskatītā Krievijas ietekme postpadomju telpā pierādās kvalitatīvās kontentanalīzes un semantiskā diferenciāļa skalas rezultātos – tā izvēlas ieņemt Baltkrievijas varai draudzīgu pusi, kā arī neizcēl tās veikto vardarbību pret protesta dalībniekiem, kā arī, publicējot to, pavērst to kā draudus par protestu turpināšanu.

Tāpat var secināt, ka Krievijā bāzētais medijs atšķirībā no Lielbritānijas un Latvijas medija neuzsver Aleksandra Lukašenko prezidentūras laiku – 26 gadus, kā arī viņa vadības autoritāro dabu un neatlaidību, kas ļauj spriest, ka medijs neliek lasītājiem secināt par varas nepilnībām valstī. “RT” arī uzsver viņa personību, varu, spēku un pasniedz prezidentu kā sabiedrībā mīlētu.

Ņemot vērā terminus, kā tiek apzīmēti protesta dalībnieki un Aleksandrs Lukašenko, jāsecina, ka visos analīzei izvēlētajos medijos ir manāms, ka Lukašenko ir dēvēts par prezidentu, taču, atšķirībā no “Delfi” un “BBC”, “RT” nemēdz viņu dēvēt par “diktatoru”, “ilggadējo prezidentu”, “26 gadus pie varas esošo”, kas ļauj secināt, ka, tāpat kā faktiskas fona informācijas nenorādīšana, tā ir pazīme par politisko interešu ietekmi medijos.

Sākot darbu, tika izvirzīts pieņēmums, ka Krievijas varai pietuvinātais medijs nepublicēs attēlus un video no protesta notikumiem, kuros redzama vardarbība no varas puses, vai cietuši protesta dalībnieki. Taču, veicot bakalaura darba empīrisko daļu, var secināt, ka “RT” savās publikācijās mēdz iekļaut attēlus un video, taču to vēstījums ir citādāks, nekā “Delfi” un “BBC” – medijs pavērš to par draudiem, kas izpildīsies, ja protesti netiks pārstāti. Kā arī, gan attēlos, gan publikācijās netiek izcelta policijas brutalitāte.

Kopumā jāsecina, ka, neatkarīgi no mediju brīvības un pārstāvošās valsts varas politiskajām interesēm tie nav spējīgi padziļināti atspoguļot protestus absolūti neitrāli – tie jebkurā gadījumā ieņem vienu vai otru pozīciju – bakalaura darbā analizētais medijs “BBC” izvēlēts, lai atspoguļotu plašsaziņas līdzekļa darbību, kurš atrodas gan ģeogrāfiski, gan politiski atstatus no notikuma, līdz ar to, sniedzot savā mērā neatkarīgu skatījumu, pieņemot, ka “Delfi” un “RT” Baltkrievijas protestiem ir pietuvinātāki un vairāk ieinteresētāki.

Jāsecina, ka Krievijas medijā bieži pausts, ka nav izprotams, kas ir protesta dalībnieki – uzsvērts, ka “tie nav Baltkrievijas pilsoņi, nav prezidentam zināmi cilvēki”, pēc kā var secināt, ka “RT” pauž atsvešinātu nostāju par demonstrantiem.

Ņemot vērā mediju fokusu publikācijās par Baltkrievijas notikumiem, var secināt, ka “RT” neizceļ policijas agresivitāti atšķirībā no pārējiem analizētajiem medijiem – “Delfi” un “BBC”. Semantiskā diferenciāla skalas rezultāti apliecina, ka, Latvijā esošais medijs “Delfi” un Lielbritānijā bāzētais “BBC” uzsver demonstrantu miermīlību, kā arī kontentanalīzes rezultāti parāda, ka šie mediji izceļ izpildvaras agresiju un nepamatotu brutalitāti, taču šo iezīmju iztrūkst Krievijas medijā “RT”, kas savukārt ļauj secināt, ka šis medijs izvairās no daudzpusības protestu atspoguļošanā.

Sistemātiski kodējot ziņu saturu pēc kontentanalīzes kategorijām, būtiskas atšķirības nebūtu vērojamas – visi mediji ziņas publicē vizuāli līdzvērtīgi, iekļaujot foto, video, sociālo mediju publikācijas, taču, veicot kvalitatīvu izpēti, iezīmējas krasas atšķirības ziņas vēstījuma saturā – ja rietumu mediji kā faktu pozicionē prezidenta autoritāro varu un nepiekāpību, tad Krievijas varai pietuvinātais medijs izmanto atstāstījuma izteiksmes formu, kurā ziņo, ka “Lukašenko **tiek apsūdzēts**” “demonstranti **domā, ka ..**” un tā tālāk.

Tomēr, ņemot vērā 2020. gada Latvijas Nacionālās elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes lēmumu bloķēt vairāku “RT” kanālu, tostarp mājaslapas piekļuvi Latvijā, secināms,

ka tā saturu, visticamāk, patērē relatīvi mazs Latvijas iedzīvotāju īpatsvars tās komplicētās piekļuves dēļ. Tāpat šie piekļuves ierobežojumi ietekmēja pētīšanas procesu, kuru dēļ tika izmantoti virtuālais privātais tīkls (VPN) un tiešsaistes arhīvs “archive.gov”.

Kopumā var secināt, ka protesti ir bijuši pietiekami skaļi un nozīmīgi visā pasaulē, tādēļ tie nav ignorēti ne no viena analīzei pakļautajiem medijiem.

Gan kontentanalīzes, gan semantiskā diferenciāļa rezultāti apliecina, ka mediji ir padziļināti aprakstījuši protestus, nevis ziņojuši vien par to, ka tādi pastāv. Darba teorētiskajā daļā apskatītā protesta paradigma paredz, ka plašsaziņas līdzekļu un protesta dalībnieku starpā ir mijiedarbība. Jāsecina, ka protesti Baltkrievijā ir bijuši pietiekami vērīnīgi un politiski nozīmīgi, jo visi analīzei pakļautie mediji ir veikuši padziļinātu ieskatu protestu atspoguļošanā.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- Baumann, M. (2020). *'Propaganda Fights' and 'Disinformation Campaigns': the discourse on information warfare in Russia-West relations*. *Contemporary Politics*, 26(3),
- Baunov, A. (2020). *Domestic Geopolitics: Belarusian Protests and Russia's Power Transition*. Carnegie Moscow Center. Retrieved: <https://carnegie.ru/commentary/82619>
- Baunov, A. (2020). *Domestic Geopolitics: Belarusian Protests and Russia's Power Transition*. Carnegie Moscow Center. Retrieved: <https://carnegie.ru/commentary/82619>
- Beichelt, T. (2004). *Autocracy and democracy in Belarus, Russia and Ukraine, Democratization*. Routledge.
- Belarus: *Internet Disruptions, Online Censorship*. (2020). Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2020/08/28/belarus-internet-disruptions-online-censorship>
- Birch, S. (2003). *Electoral systems and political transformation in post-communist Europe*. Springer
- Boulègue, M. (2020). *Russia's Assets and Liabilities in Belarus*. The Center for European Policy Analysis
- Brannen, J. (Ed.). (2017). *Mixing methods: Qualitative and quantitative research*. Routledge
- Bugarič, B. (2015). *A crisis of constitutional democracy in post-Communist Europe: "Lands in-between" democracy and authoritarianism*, *International Journal of Constitutional Law*, Volume 13, Issue 1
- Burns, J. (1977). *Wellsprings of Political Leadership*. *The American Political Science Review*, 71(1)
- Bush, D. (2020). *No Modest Voices: Social Media and the Protests in Belarus*. Retrieved: <https://fsi.stanford.edu/news/no-modest-voices-social-media-and-protests-belarus>
- Caquete J. (2006). *The Power of Demonstrations*. *Social Movement Studies*.
- Chipkin, I. (2009). *Democracy and dictatorship*. *Social Dynamics*, 35(2).
- Conley, H. A., Mina, J., Stefanov, R., & Vladimirov, M. (2016). *The Kremlin Playbook. Understanding Russian influence in Central and Eastern Europe*. Washington: Center for Strategic & International Studies
- Crawford, R. M. (2005). *Idealism and realism in international relations*. Routledge
- Draper, H. (1987). *Dictatorship of Proletariat*. NYU Press
- Ezrow, N. M., & Frantz, E. (2011). *Dictators and dictatorships: Understanding authoritarian regimes and their leaders*. Bloomsbury Publishing USA

Fiedler, A., & Meyen, M. (2015). "The totalitarian destruction of the public sphere?' *Newspapers and structures of public communication in socialist countries: the example of the German Democratic Republic*. *Media, Culture & Society*, 37(6).

Frey, B. (2018). *The Sage encyclopedia of educational research, measurement, and evaluation* (Vols. 1-4). Thousand Oaks, Sage Publications, Inc

Geisow, A., Curika, L & NATO Strategic Communications Centre of Excellence. (2020). *Belarus Protests: Information Control and Technological Censorship vs Connected Societies / International Strategic Action Network for Security*.

Geisow, A., Curika, L & North Atlantic Treaty Organization Strategic Communications Centre of Excellence. (2020). *Belarus Protests: Information Control and Technological Censorship vs Connected Societies / International Strategic Action Network for Security*

Hatuka, T. (2018). *The Design of Protest: Choreographing Political Demonstrations in Public Space*. University of Texas Press

Ioffe, J. (2010). *What Is Russia Today?* Columbia Journalism Review. Retrieved: https://archives.cjr.org/feature/what_is_russia_today.php

Key Disinfo Messages on Belarus Protests. (2020). Retrieved: <https://uacrisis.org/en/key-disinfo-messages-on-belarus-protests>

Kilgo, D. K., & Harlow, S. (2019). *Protests, media coverage, and a hierarchy of social struggle*. *The International Journal of Press/Politics*, 24(4).

Lerhis, A. (2017). *The History of Belarus: Multiply Identities*. From Kudors, A. (ed.). *Belarussian Foreign Policy: 360*. Riga: University of Latvia Press.

Leshchenko, N. (2008). *The National Ideology and the Basis of the Lukashenka Regime in Belarus*, *Europe-Asia Studies*. Routledge

Lipsky, M. (1968). *Protest as a Political Resource*. *The American Political Science Review*, 62(4)

McLeod, D. M. (2007). *News coverage and social protest: How the media's protect paradigm exacerbates social conflict*. *J. Disp. ResOL*

McNeill, P., & Chapman, S. (2005). *Research methods*. Psychology Press

Møller, J., Skaaning, S. E. (2009). *The three worlds of postcommunism: revisiting deep and proximate explanations*, *Democratization*, Routledge.

Neuendorf, K. (2017). *The content analysis guidebook* (Second ed.). Sage Publications

Nice, A. (2012). *Playing both sides: Belarus between Russia and the EU*

Robertson, B. G. (2011). *The Politics of Protest in Hybrid Regimes. Managing Dissent in Post-Communist Russia*. Cambridge University Press

Rostoks, T. *Reālisms, starptautiskās politikas pētniecībā*. Nacionālā enciklopēdija. <https://enciklopedija.lv/skirklis/2988-realismis,-starptautiskās-politikas-pētniecībā>

Skolnick, J. H. (1969). *The politics of protest* (Vol. 3). US Government Printing Office

Slunkin, P. (2020). *Lukashenka besieged: Russia's plans for Belarus*. ECFR. Retrieved: <https://ecfr.eu/article/lukashenka-besieged-russias-plans-for-belarus/>

Smith, A., & de Mesquita, B. B. (2011). *The Dictator's Handbook: Why Bad Behavior is Almost Always Good Politics*. PublicAffairs.

Stemler, S. (2000). *An overview of content analysis, Practical Assessment, Research, and Evaluation*: Vol. 7, Article 17.

Stier, S. (2015). *Democracy, autocracy and the news: the impact of regime type on media freedom, Democratization*. Routledge.

Szostek, J. (2018). *The Mass Media and Russia's "Sphere of Interests": Mechanisms of Regional Hegemony in Belarus and Ukraine, Geopolitics*. Routledge.

Tilles, D. (2020). *Released Polish journalist tells of torture during detention in Belarus*. Notes From Poland. <https://notesfrompoland.com/2020/08/14/released-polish-journalist-tells-of-torture-during-detention-in-belarus/>

Van Ruler, B., & Vercic, D. (Eds.). (2008). *Public relations and communication management in Europe: A nation-by-nation introduction to public relations theory and practice*. Walter de Gruyter.

Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (No. 49). Sage

Wellington, J., & Szczerbinski, M. (2007). *Research methods for the social sciences*. A&C Black

Wilson, P. (2011). *Idealism in international relations*. Sage Publications. Thousand Oaks.

Wright, K., Scott, M., & Bunce, M. (2020). *Soft Power, Hard News: How Journalists at State-Funded Transnational Media Legitimize Their Work*. *The International Journal of Press/Politics*, 25(4).

Xavier Márquez (2018). *Two Models of Political Leader Cults: Propaganda and Ritual, Politics, Religion & Ideology*, 19:3,

Young, O. (1991). *Political Leadership and Regime Formation: On the Development of Institutions in International Society*. *International Organization*, 45(3)

PIELIKUMI

Pielikums 1.

Izvēlēto publikāciju kontentanalīzes kategoriju un kodu sistēma

- 1. Publikācijas tips**
 - 1.1. Ziņa
 - 1.2. Viedokļa raksts
 - 1.3. cits
- 2. Raksta autors**
 - 2.1. Ir minēts
 - 2.2. Nav minēts
- 3. Ziņas avots**
 - 3.1. Ir minēts
 - 3.2. Nav minēts
- 4. Protesta dalībnieki**
 - 4.1. Agresīvi
 - 4.2. Miermīlīgi
 - 4.3. Cits
- 5. Protestu iemesls**
 - 5.1. minēts
 - 5.2. nav minēts
- 6. Aleksandrs Lukašenko**
 - 6.1. Prezidents
 - 6.2. Autoritārs līderis/ diktators
 - 6.3. cits
- 7. Policija**
 - 7.1. Agresīva
 - 7.2. Miermīlīga
 - 7.3. Cits
- 8. Vainīgie**
 - 8.1. Baltkrievijas vara
 - 8.2. Ārvalstis (Rietumi)
 - 8.3. Krievija

- 8.4. Cits
- 9. Foto galerijas/ video no protestiem**
- 9.1. Ir
- 9.2. Nav
- 10. Fona informācija/ konteksts**
- 10.1. Ir
- 10.2. Nav

Kontentanalīzes tabulas

Delfi										
Kategorijas/ 										
Raksts un datums 	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1/ 10.08	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1
2/ 10.08	3	1	1	3	1	2	1	1	1	1
3/ 10.08	1	2	1	-	1	1	2	1	1	1
4/ 11.08	1	2	1	1	1	3	1	-	1	1
5/11.08	1	2	1	-	1	1	-	-	1	1
6/ 12.08	1	2	1	-	1	3	1	1	1	1
7/12.08	1	2	1	2	1	3	-	1	2	1
8/13.08	1	2	1	2	2	1	1	1	2	2
9/13.08	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1
10/13.08	2	1	2	2	1	3	1	1	2	2
11/14.08	2	1	1	-	1	-	1	1	2	2
12/16.08	1	2	1	2	1	1	1	-	1	1
13/ 17.08	1	2	1	3	1	1	-	-	2	1
14/ 25.08	1	1	1	-	1	1	1	1	1	1
15/ 30.08	1	2	1	-	1	1	-	-	2	1
16/ 01.09	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1
17/ 04.09	1	2	1	-	2	3	-	3	2	2
18/06.09	1	2	1	2	1	3	1	1	1	1
19/ 08.09	1	2	1	-	1	1	-	-	2	1
20/ 09.09	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1

BBC										
Kategorijas/ 										
Raksts un datums 	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1/09.08	1	2	2	-	1	1, 3	-	1	1	1
2/13.08	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1
3/15.08	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1
4/16.08	1	1	2	2	1	1	1	-	1	1
5/17.08	1	2	2	3	1	2	1	-	1	1
6/18.08	1	2	2	-	1	1	-	1	1	1
7/ 19.08	1	2	2	-	1	1	-	1	1	1

8/ 20.08	1	2	1	-	1	1	1	1	1	1
9/21/08	1	2	1	2	1	1	-	1	1	1
10/23.08	1	2	1	2	1	1	1	-	1	1
11/ 25.08	1	2	2	2	1	1	-	1	1	1
12/ 29.08	1	2	2	2	1	1	1	-	1	1
13/30.08	1	2	2	2	1	1	1	-	1	1
14/ 31.08	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
15/01.09	3	1	1	2	1	1	1	1	1	1
16/ 01.09	1	2	1	2	1	-	1	-	1	1
17/04.09	1	2	2	2	1	1	1	-	1	1
18/07.09	1	2	2	-	1	1	-	1	1	1
19/08.09	1	2	2	2	1	1	1	-	1	1
20/09.09	1	2	1	1	1	2	1	1	1	

RT											
Kategorijas/ 											
Raksts un datums 	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1/ 09.08	1	2	2	1	1	1	1	-	2	1	
2/ 09.08	1	2	1	-	1	1	-	2	1	1	
3/ 10.08	1	2	1	1	2	-	1	-	1	2	
4/ 10.08	1	2	2	-	1	1	-	2	2	2	
5/ 12.08	1	2	1	-	2	-	-	2	2	2	
6/ 17.08	2	1	2	3	1	1	1	-	2	1	
7/ 18.08	1	2	1	-	1	3	2	2	1	1	
8/ 19.08	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	
9/ 19.08	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	
10/ 21.08	1	1	2	1	1	1	2	2	2	1	
11/ 22.08	1	2	2	-	1	3	1	2	2	1	
12/ 24.08	1	1	1	-	1	1	1	-	2	1	
13/ 26.08	1	1	1	-	1	1	-	-	2	1	
14/ 27.08	1	1	1	-	1	1	-	2	2	1	
15/ 30.08	1	2	1	-	1	1	-	-	1	1	
16/ 31.08	1	1	2	-	1	1	-	-	2	1	
17/ 03.09	1	1	1	-	1	1	-	2	2	2	
18/ 04.09	1	2	1	-	1	1	-	2	2	1	
19/ 08.09	1	2	1	-	1	1	3	2	2	1	
20/ 09.09	1	2	2	-	1	-	2	2	2	2	

Komentāru sadaļa "RT" rakstā par Baltkrievijai piemērojamām sankcijām

Conversation 8 Comments

Please read the RT Community Commenting Rules [here](#)

 Log In

What do you think?

Sort by Best ▾

- **OneGenericUser** ⋮
 12 August, 2020
 "- Sweden"
 Sweden does the bidding of the US 100% of the time. They were also the ones who were pushing for EU-wide sanctions against China for HK, for example (but those didn't pass as far as I recall).
 EDIT: Seeing how this now develop will be interesting, in any case. *(Edited)*
 Reply 6
 ↩ 1 reply
- **ironore1168** ⋮
 12 August, 2020
 Where do these clowns think they have acquired this so called authority from? Interfering in the internal affairs of another country is quite simply illegal and an act of war.
 Reply 5
- **SteveK99** ⋮
 12 August, 2020
 Be good news for Russia. Lukashenko will give up on playing EU against Russia.
 Reply 3
- **dontdenythe** ⋮
 12 August, 2020
 What the heck has it got to do with EU how a non-member country runs itself and it's democratic process?
 Reply 3

Latvijas medija “Delfi” logo 2020. gada 30. augustā

Bakalaura darbs „Baltkrievijas protestu atspoguļojums medijos “RT”, “Delfi” un “BBC”” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 104 219 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemspītras atsauces).

Autore: _____ Laura Selīna Puķe
(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītājs: asoc. Profesors Dr.sc.pol. Visvaldis Valtenbergs _____
(paraksts)

02.06.2021.

Recenzente: asoc. profesore Dr.sc.comm. Marita Zitmane _____
(paraksts)

Darbs iesniegts Komunikācijas zinātnes nodaļā 02.06.2021.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Vineta Jansone
(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

17.06.2021. prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: asoc.prof.Marita Zitmane _____
(paraksts)